

F 568

1987 FEB 4

vm

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

1986

26.évf.

3

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET
ÉS KÖNYVTÁR BUDAPEST

CONTENTS AND SUMMARIES IN ENGLISH
СОДЕРЖАНИЕ И РЕЗЮМЕ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

A Z

ORVOSI KÖNYVTÁROS

Medical Librarian

Медицинский Библиотекаръ

1986.

26. évf.

3.sz.

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET
ÉS KÖNYVTÁR
Budapest

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő

és szerkesztő:

dr. BENDA Mária

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Információs

Intézet és könyvtár (OIK)

Budapest, VIII., Szentkirályi u.21.

1088

Tel.: 343-789

Számunk munkatársai: Birgitta HEDENSIÖ BARCLAY, a Karolinska Institutet kórházának könyvtárvezetője; Stockholm, Eva ZAJIČEK, a Karolinska Institutet onkológiai intézetének könyvtárosa, Stockholm; Daisy del VALLE, a kubai orvostudományi információs intézet Medinform részlegének vezetője, Havanna; dr. BORSY Tamás, az OIK osztályvezetője, Budapest; dr. PADOS Róbert, az OIK bibliográfusa, Budapest; dr. NAGY Beatrix, a SOTE Gyermekegészségi és Fegyszabályozási Klinikájának tanársegéde, Budapest; KOVÁCS Katalin, az OIK munkatársa, Budapest, dr. SZILÁGYI Vilmosné, az OIK főosztályvezetője, Budapest.

HU ISSN 0030-6010

Felelős kiadó: dr. Benda Mária

Készült: Az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár

Sokszorosító osztályán

Felelős vezető: Selmeczi Nándor

Pld. szám: 300 B/5, 1986.

XX

3. szám

[illegible]

Oldal

Konferenciák - Értékeztetések

SZILÁGYI Vilmosné: Az orvosi bibliográfia Magyarországon.

Az 1985. április 15-17-én megrendezett szimpóziumon Prágában

elhangzott előadás81

Közlemények - Hírek

...85

[illegible]

Number 3

[illegible]

Birgitta HEDENSIÖ BARCLAY - Eva ZAJIČEK: A short review of the
organization of medical libraries in Stockholm, Sweden3
Daisy del VALLE: The national medical scientific information
system in Cuba. Results and perspectives20

Tamás BORSY: The 'EMBASE': The computerized data base of Excerpta Medica	45
Róbert PADOS - Beatrix NAGY - Tamás BORSY: Some methodical aspects of computerized medical literature search and of computer processed bibliographies	61
Katalin KOVÁCS: Forms of international cooperation in scientific literature information	75

Maria SZILÁGYI: The medical bibliography in Hungary.
Paper presented at the symposium in Prague,81
April 15 to 17 1985

- III -

С о д е р ж а н и е

Стр.

З а р у б е ж н ы е б и б л и о т е к а р и п и ш у т

Виргитта Хеденсие Барклай - Ева Зайичек: Краткий обзор о Стокгольмской организации медицинских библиотек.	..3
Дейси дел Валле : Национальная система научной медицинской информации в Республике Кува. Достижения и перспективы.	..20
Н а ш и и н ф о р м а т о р ы п и ш у т	
Т.Борши: EMBASE: Информационный массив компьютеризированного Excerpta Medica	...45
Р.Падош - Б. Надь - Т. Борши: Некоторые методические вопросы компьютеризированного поиска медицинской спецлитературы и разработки компьютерных библиографий	...61
К. Ковач: Виды международного сотрудничества по информации в отношении спецлитературы	...75
К о н ф е р е н ц и и - С о в е щ а н и я	
В. Силадьи: Медицинская библиография В Венгрии. Доклад на симпозиуме, устроенном в Праге, 15-17 апреля 1985 года	...81
С о о б щ е н и я - И з в е с т и я	...85

K ü l f ö l d i k ö n y v t á r o s o k í r j á k

Birgitta HEDENSIÖ BARCLAY - Eva ZAJICEK
Medical library, Karolinska Hospital - Oncology library,
Radiumhemmet, Stockholm

In September 1984 we paid a visit to Budapest together with a group of Swedish librarians and we had the opportunity to visit several libraries in the capital. As we are working in medical libraries in Sweden we were very interested in the organization of the medical information and documentation in Hungary. At the Center for Medical Documentation we were extremely well taken care of and we got a lot of very interesting information. An appointment with the Head of the Medical Library at the Semmelweis Hospital was also arranged. We would like to thank all for their great hospitality.

When we were asked to write a short review of the organization of medical libraries in Sweden and also something about the libraries where we work, we became very honoured.

The library and documentation center of the Karolinska Institute

Sweden has six medical universities and the Karolinska Institute in Stockholm, the capital of Sweden, is the largest with about 3.000 medical students. The library at the Karolinska Institute is responsible for the biomedical literature in Sweden and was founded in the beginning of the 19th century, to be exact in 1816.

It is the largest library specializing in medicine in the Nordic countries. KIB (short for Karolinska Institutets bibliotek) has about 3.000 periodicals in subscription and the approximate number of loans is about 200.000 a year. Being the main medical library in the country it has a very extensive external activity.

Associated to the library is the Medical Information Center (MIC) with computerbased literature searching in Medlars (Medical Literature Analysis and Retrieval System), the computerized version of the bibliography Index Medicus. Many medical libraries in Sweden have access to the Medlars System via MIC. The Karolinska Institute Library and Medical Information Center is responsible for the education of medical documentalists and offers a large number of courses related to research and development in the biomedical information field.

The Karolinska Hospital

Associated to the Karolinska Institute is the Karolinska Hospital which has three main tasks: patient care, education, and research. At the Karolinska Institute the students get their theoretical education; their clinical training takes place in various big hospitals in the Stockholm area, one of them is the Karolinska Hospital.

The county councils in Sweden are, among other things, responsible for the medical health care. The Stockholm area

is divided into five districts, each one having a central hospital on which the smaller hospitals and health care units in the region shall rely. At every central hospital there is a medical library responsible for the medical library service in its own area.

One of these central hospitals is the Karolinska Hospital and as we are working at this hospital we would like to give a short presentation of the Karolinska Hospital and its central medical library.

The Central Medical Library at the Karolinska Hospital

The hospital is situated in a beautiful park just outside the Stockholm city limits and is built up by about 20 separate buildings spread out in the park. Close to the hospital lies the science community of the Karolinska Institute. The hospital has 1.400 beds and almost 8.000 employees, among them approximately 1.000 physicians. Hitherto most departments have had their own very specialized library, but from January 1985, a central medical library has been established that is supposed to serve both those who are working in the different departments of the hospital and those working outside the hospital, for instance in the primary health care units.

The main task for this newly established library is to coordinate the spread out information resources of the hospital and to cooperate with the different departments and with other hospital libraries as well as with the Library of the Karolinska Institute.

In 1984 a survey was undertaken in order to investigate the resources of scientific literature at the Karolinska Hospital and as a result a list of journals was compiled comprehending about 700 titles. This list will make it possible to make use of the resources formerly hidden.

The basic literature in medicine and related fields will be kept at the central library where all books and journals at the hospital are to be registered. In order to obtain this we will have to computerize our cataloguing routines.

Unfortunately the localities of the library are limited and we are therefore unable to keep books printed before 1960. As for journals they can be kept only for 10 years in the library and for another five years they have to be stored in an archive. This makes it necessary for us to sort out once a year as well in the library as in the archive. In two or three years we hopefully will have larger localities both for our collections and for the library staff, consisting today of two librarians and two clerks.

Documentation and service

We offer our customers traditional library services and beyond that we offer literature searching and documentation, databased as well as manual. The library has access to several international databases such as Medline and Cancerlit.

We also have national databases in the field of medicine.

As a complement to MEDLARS a database with Swedish medical journals and dissertations has been built up by the Medical

Information Center at the Karolinska Institute.

Every university library receives 200 copies of all dissertations coming out at their university. The libraries use these for exchange purposes, both national and international.

One of our Swedish databases is called SPRiline and is produced by the Swedish Planning and Rationalization Institute of the Health Service. Spriline provides information on books, articles and research reports in hospital administration as well as health and medical care literature with the exception of medical literature proper.

A new project is the development of a bibliographic database common to the 5 central medical libraries in the Stockholm region. This base will give us access to each others holdings. Another advantage is that books and journals only will have to be catalogued once. In the future we hope that it also can simplify our routines for interlibrary loans.

Literature search is surely one of the main services the library offers and the librarians are trained at the Medical Information Center in order to perform the best possible search results.

Our customers usually take part in the searches and most of the searching is interactive on-line dialogue.

We perform 5-6 searches a day on an average and this databased literature searching is highly appreciated. Every department at the hospital has to pay for its own searches, but the library does not charge any other services such as photocopying from books or journals nor is there any charge for interlibrary loans or manual documentation.

In order to make it possible for every department to keep in

touch with on-going research and new reports in its own field the library has a photocopying service that currently distributes the "contents" of the most important journals.

The central medical library is situated in the main building of the Karolinska Hospital and is easily accessible from all parts of the hospital.

The open hours of the library is 8.30-16.30, Monday through Friday.

All hospital employees and medical staff from the area are welcome to use the services of the library. Books and journals are on open shelves and placed according to the National Library of Medicine classification system.

Textbooks and manuals are not to be taken away from the library and this literature is marked and put on special shelves. Most books may be borrowed for 30 days, with the exception of reference literature, as mentioned above. Journals may be borrowed for 15 days. The latest issue has to be accessible at the library.

This is of no great disadvantage as the photocopying is free of charge. Every loan has to be registered. A special receipt has to be filled in and signed by the customer. The receipt consists of four sheets: one is filed on the name of the customer, the next one on the title of the book/journal, the third is put on the place of the book and the last sheet follows the book. In order to borrow from the library the customers have to sign an assurance to follow the lending rules. Despite this we have a constant problem in getting the books/journals back in prescribed time!

The total number of loans, monographs as well as periodicals, is approximately 5.000 a year; 50% of these are interlibrary loans. Our expectations are that when the library is built up, the number of interlibrary loans will decrease.

A valuable help to locate monographs and journals is a Swedish bibliographic database called "LIBRIS" containing the holdings of 200 of the most important scientific libraries in Scandinavia, that is Denmark, Finland, Iceland, Norway, and Sweden. About 450 libraries have access to the "LIBRIS" system. The cost for the searches are paid by the libraries respectively.

Primary health care

Being a central medical library we have to give service to the health care units and hospitals outside the Karolinska Hospital. In our region we have 14 units for primary health care and 5 hospitals with small libraries. Each health care unit is provided with a small reference library and it is the aim of the central library to support with advice and information. We offer them literature searching, photocopying, training courses in practical library work, interlibrary loans, information about new literature a.s.o.

Economy

To finance the activity of the new central library every clinical and administrative department at the Karolinska Hospital as well as all health care units in the region have to contribute in proportion to their yearly budgets. This financial solution was not carried through without some protests but it has worked out quite well. The periodicals take about 50% of the yearly budget

of the central library (the library holds about 200 periodicals in subscription), 25% is consumed by monographs and serial publications and the remaining 25% is divided between office supplies, photocopying costs and courses and training for the library staff.

Library committee

The policy of the central medical library is settled by a committee of 8 members, representing the different user categories. The committee members assemble twice a year; in October to discuss the journal subscriptions for the year to come, and in May to present the financial status.

The Oncology library

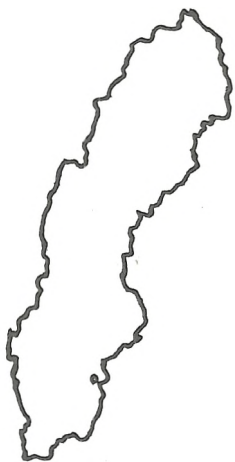
As a complement to the central library there is a library specialized in oncological literature. It is situated at the oncology clinic of the Karolinska Hospital, has a full time librarian and offers the same service as the central library.

Conclusion

This report is just an attempt to give some information of the work at a medical library and of the organization of medical library service in Sweden. As we have tried to point out, we believe that the tendency towards a higher degree of computerization in Sweden will continue. In the future probably even small medical libraries will have access to several data-bases from their own terminals and also make strong efforts to build up files of themselves to facilitate library routines such as inter-library loans, claims, and subscription control etc. The computerized library may soon be a reality!

Rövid összefoglalás az orvosi könyvtárak stockholmi
szervezetéről

Birgitta HEDENSIÖ BARCLAY - Eva Zajiček
Karolinska Institutet kórháza és onkológiai intézete
Stockholm

Egy svéd könyvtáros csoporttal 1984 szeptemberében látogatást tettünk Budapesten és így alkalmunk volt néhány könyvtár meglátogatására a fővárosban. Minthogy mi Svédországban orvosi könyvtárakban dolgozunk, bennünket nagyon érdekelt a magyarországi orvosi információ és dokumentáció szervezete. Az orvostudományi dokumentáció központjában bennünket különleges szívélyességgel fogadtak és sok igen érdekes információt kaptunk. A Semmelweis Orvostudományi Egyetem könyvtárának vezetőjével is szerveztek egy találkozót. Mindnyájuk szíves vendégszeretét köszönjük.

Amikor felkértek bennünket, hogy írjunk egy rövid ismertetést az orvosi könyvtárak svédországi szervezetéről és arról a könyvtárról, amelyben dolgozunk, ez nagy megtiszteltetés volt számunkra.

A Karolinska Intézet könyvtára és dokumentációs
központja

Svédországban 6 orvostudományi egyetem van. A legnagyobb közülük a Karolinska Intézet kb 3000 orvostanhallgatójával. A Karolinska Intézet könyvtára felelős az orvostudományi irodalom helyzetéért Svédországban; a 19. század elején, pontosabban 1816-ban alapították. Ez az északi országok legnagyobb orvostudományi szakkönyvtára.

A Karolinska Institutes Bibliotek, rövid nevén a KIB mintegy 3000 előfizetett folyóirattal rendelkezik és évente mintegy 200.000 kölcsönzést bonyolít le. Minthogy a legnagyobb orvosi könyvtár Svédországban, széleskörű külső tevékenységet is folytat.

A Könyvtárhoz csatlakozik a Medical Information Center /a MIC/ a számítógépes Medlars irodalomkutató bázissal, azaz az Index Medicus számítógépes változatával. A MIC-en, azaz a könyvtárhoz csatlakozó információs központon keresztül sok svédországi könyvtárnak van kapcsolata a Medlars rendszerhez. A Karolinska Institut könyvtára és orvostudományi információs központja felelős az orvosi dokumentalisták képzéséért, számos tanfolyamot szervez, amelyeken elsajátíthatók az orvosi-biológiai információs kutatással és fejlesztéssel foglalkozó tudnivalók.

A Karolinska kórház

A Karolinska Intézethez csatlakozik a Karolinska klinikai kórház, amelynek hármas feladata van: gyógyítás, oktatás és kutatás. Az egyetemen a hallgatók elméleti képzést kapnak. Gyakorlati képzésük a stockholmi nagy klinikai kórházban folyik s ezek egyike a Karolinska kórház.

Svédországban az egészségügyi ellátásért a megyei tanácsok a felelősek. A Stockholm környéki terület 5 körzetre oszlik, mindegyiknek van központi kórháza, amely a hozzá tartozó kisebb kórházak és más egészségügyi intézmények működéséért felelős. Minden területi központi kórházban a könyvtár felelős területének könyvtári szolgáltatásaiért.

Ezek egyike a Karolinska kórház és - miután mi ebben dolgozunk - szeretnénk egy kis betekintést nyújtani a kórház és az orvosi könyvtár működésébe.

A Karolinska kórház Központi orvosi könyvtára

A kórház egy Stockholm határában fekvő szép parkban helyezkedik el, mintegy 20 épülete a park különböző részein áll. A kórház szorosan kapcsolódik a Karolinska egyetemhez. Ágylétszám:1400, dolgozónak száma kb 8000, közülük mintegy 1000 orvos. Azelőtt több szervezeti egy-

ségnek megvolt a maga szakkönyvtára, 1985 januárjától azonban központi orvosi könyvtárat szerveztek, amelynek feladata, hogy ellássa szakirodalommal és szolgáltatással mindazokat, akik a kórház különböző részeiben dolgoznak, de a kórházon kívül működőket is. Az újonnan szervezett könyvtár fő feladata, hogy az információs forrásokat koordináltan eljuttassa és hogy együttműködjön a külső kórházak könyvtáraival, beleértve a Karolinska egyetem könyvtárát is.

1984-ben felülvizsgálták a Karolinska kórházban lévő tudományos irodalmat és ennek eredményeként a központi könyvtár kb 700 folyóirat-címet tartalmazó listát állított össze. Ez a lista lehetővé teszi, hogy közhasználatúvá váljanak azok az információs források is, amelyek azelőtt egy-egy osztályon voltak elrejtve.

Az orvostudományi és határterületi szakirodalom legfontosabb műveit a központi könyvtár szerzi be és regisztrálja. Hogy könnyebben győzzük, katalógusainkat számítógépre fogjuk vinni.

A könyvtár helyiségei, sajnos, szűkösek és ezért képtelenek vagyunk az 1960 előtt megjelent könyveket megőrizni. A folyóiratok tárolására is csak 10-10 évig van lehetőségünk, még további 5 évig egy raktárban őrizzük őket. Ez a körülmény arra kényszerít bennünket, hogy évenként selejtezzünk mind a könyvtárban, mind a raktárban. Két-három év múlva remélhetőleg több helyünk lesz az állomány és a könyvtári dolgozók számára is, akiknek a száma jelenleg 2 könyvtáros és 2 tisztviselő.

Dokumentációs szolgáltatások

Felhasználóinknak a hagyományos könyvtári szolgáltatásokon kívül irodalomkutatót is nyújtunk hagyományosan is és számítógép segítségével is. A könyvtárnak különböző nemzetközi adatbázisokhoz van hozzáférése, mint pl. a Medlinehoz vagy a Cancerlithez. Van ezen kívül nemzeti adatbázisunk is. A Medlars kiegészítéseként a Karolinska egyetem Információs központja beépítette az adatbázisba a svéd orvosi folyóiratokat és a disszertációkat is.

Minden egyetemi könyvtár 200 másolatot kap azokból a disszertációkból, amelyek egyetemén készültek és ezeket hazai és nemzetközi cseretevékenységben hasznosítja.

Svéd adatbázisaink közül az egyiknek a neve SPRILINE, előállítója a svéd egészségügyi tervező és racionalizáló intézet. A SPRILINE olyan könyvekről, cikkekről és kutatási jelentésekről ad számot, amelyek kórházi ügyvitellel, egészségüggyel, orvosi ellátással foglalkoznak és kívül esnek a szó valódi értelmében vett orvostudományi irodalmon.

Új terv szerint ki fogunk fejleszteni egy olyan bibliográfiai adatbázist, amely a stockholmi régió 5 központi orvosi könyvtárának az állományadatait fogja tartalmazni. Ez egyrészt lehetővé fogja tenni, hogy egymás állományáról ismereteink legyenek, másrészt azt is, hogy minden könyvet és folyóiratot csak egyszer kell majd katalogizálnunk. Azt reméljük, hogy a jövőben ezáltal könyvtárközi kölcsönzési gyakorlatunk is egyszerűsödni fog.

Az irodalomkutatás kétségtelenül egyike a legfontosabb könyvtári szolgálatoknak. A könyvtárosokat erre a munkára az Orvostudományi információk központ (a Medical Information Center) képezi ki, elsősorban erre, hogyan érhető el a legjobb irodalomkutatási eredmény. Felhasználóink általában jelen vannak, amikor interaktív online dialógusban végzzük az irodalomkutatást.

Naponta átlagosan 5-6 irodalomkutatást végzünk és a kapott adatokat általában igen nagyra értékelik. A kórház minden egyes részlege fizet az irodalomkutatásokért. A könyvtár azonban nem kér díjazást a többi szolgáltatásért, mint például a könyvekből vagy a folyóiratokból készített másolatokért, a könyvtárközi kölcsönzésért vagy a hagyományos dokumentációs szolgáltatásért.

Ahhoz, hogy a folyamatban lévő kutatásokhoz leginkább fontos szakirodalom minden részlegben kéznél legyen, a könyvtár másolószolgálat folyamatosan másolja és szétosztja a legfontosabb folyóiratok "tartalmi cikkeit".

A központi orvosi könyvtár a Karolinska kórház fő épületében foglal helyet és könnyen megközelíthető a kórház összes részlegéből.

A könyvtár nyitvatartási ideje hétfőtől péntekig: 8,30-16,30.

Valamennyi kórházi alkalmazottat és területi egészségügyi dolgozót ellátunk a könyvtár szolgáltatásaival. A könyvek és a folyóiratok nyitott polcokon állnak, besorolási rendjük azonos az amerikai nemzeti orvosi könyvtár (National Library of Medicine) osztályozási rendjével.

Kézikönyveket és bázisműveket nem lehet a könyvtár területéről kivinni, ezeknek speciális jelzetük van és külön polcon állnak.

A legtöbb könyvet 30 napra kölcsönözzük, kivéve a tájékoztatási szakirodalmat, amit egyáltalán nem. Folyóiratok 15 napra kölcsönözhetők. Az utolsó számnak bent kell maradnia a könyvtárban. Ez nem okoz különösebb hátrányt, minthogy a könyvtár másolószolgálatja ingyenes. Minden egyes kölcsönzést regisztrálnunk kell. Speciális űrlapot töltünk ki, a kölcsönző aláírja. Az űrlap 4 részből áll. Az elsőt a kölcsönző neve, a másodikat a könyv vagy a folyóirat címe szerint rakjuk le, a harmadik a polcra kerül a könyv helyére, a negyedik a könyvben marad. Szabályaink előírják, hogy a kölcsönzőnek kötelezvényt kell adnia arról, hogy betartja a kölcsönzési szabályokat. Ennek ellenére állandó problémáink vannak a határidők betartásával.

A könyvek és periodikák évi kölcsönzési száma 5000 egység, 50%uk könyvtárközi kölcsönzés. Az a feltételezésünk, hogy amikor könyvtárunk majd felépül, a könyvtárközi kölcsönzések száma nőni fog.

A monográfiák és folyóiratok lelőhelyeinek megismerését nagy mértékben segíti a "Libris" nevű svéd bibliográfiai adatbázis, amely 200 olyan fontos könyvtár állományadatait tartalmazza, amelyek Skandináviában, azaz Dániában, Finnországban, Izlandon, Norvégiában és Svédországban megvannak. A "Libris" rendszerhez kb 450 könyvtárnak van kapcsolata. A keresések díját a könyvtárak kölcsönösen megfizetik egymásnak.

Az egészségügyi alapellátás

Központi orvosi könyvtár lévén kötelességeink közé tartozik a Karolinska kórházon kívüli kórházak és más egészségügyi intézmények ellátása szolgáltatásokkal. Minden egységnek van kis kézikönyvtári állománya. Ezeknek a működtetéséhez a központi könyvtár ad tanácsot és információt. Végzünk számukra irodalomkutatót, ellátjuk őket másolatokkal, tanfolyamokat tartunk számukra a gyakorlati könyvtári munkáról, a könyvtárközi kölcsönzésről, tájékoztatást adunk az újonnan megjelent irodalomról stb.

Gazdasági ügyek

Az új központi könyvtár működési költségeit a Karolinska kórház minden klinikájának és elméleti osztályának valamint a régió intézményeinek évi költségvetésük arányában finanszírozniuk kell. Ez a pénzügyi megoldás bizonyos tiltakozást is váltott ki, de végülis egészen jól működik. A folyóiratok költsége a központi könyvtár éves költségvetésének mintegy 50%-át elvitte (a könyvtár kb 200 folyóíratra fizet elő), 25%-ot költünk monográfiákra és sorozatokra, a többi 25% megoszlik működési költségek, másolási költségek, a könyvtári dolgozók tanfolyamai és oktatási költségei között.

A könyvtári tanács

A központi orvosi könyvtár könyvtárpolitikai tevékenységét egy 8 tagú bizottság irányítja, amely különböző felhasználó rétegekből kerül ki. A bizottság évente kétszer ülészik; októberben megbeszéljük, melyek legyenek a következő évre megrendelt folyóiratok, májusban pedig, hogy megbeszéljük a költségvetést.

Az onkológiai könyvtár

A központi könyvtár kiegészítője az onkológiai irodalomra specializált könyvtár, amelyet a Karolinska kórház Onkológiai klinikájára telepítettek, van egy főfoglalkozású könyvtárosa és ugyanolyan szolgáltatásai vannak, mint a központi könyvtárnak.

Összefoglalás

Ez a közlemény arra törekszik, hogy némi tájékoztatást adjon egy orvosi könyvtár munkájáról és az orvosi könyvtárak svédországi szervezetéről. Amint a közleményben is igyekeztünk aláhúzni, hisszük, hogy folytatódni fog Svédországban az a tendencia, hogy a számítógépesítés magasabb fokára jussunk. A jövőben bizonyára minden kis orvosi könyvtár hozzá fog férni bizonyos adatbázisokhoz saját terminálon és erőfeszítéseket fog tenni, hogy fájlokat nyerjen ki magának az adatbázisok ál-

lományáról és ezzel megkönnyítse a mindennapi könyvtári munkát, mint amilyen a könyvtárközi kölcsönzés, a reklamációk ügye, a különböző adatellenőrzések stb.

A számítógépesített könyvtárnak hamarosan valósággá kell válnia!

Краткий обзор о Стокгольмской организации медицинских библиотек

Биргитта Хеденсиэ Барклаф - Ева Зайчик

Среди 6 медицинских учреждений Швеции наибольшим является Karolinska Institutet в Стокгольме. Его библиотека несет ответственность за состояние медицинской специализированной литературы в Швеции. Число подписных журналов 3000, ежегодно осуществляет 200.000 абонементов. Поскольку она является наибольшей медбиблиотекой в Швеции, проводит и широкую внешнюю активность. Библиотека поддерживает связь с Центром Медицинской Информации /Medical Information Center/ имеющей компьютерную базу расширенной службы Медларс /Medlars /. Информационный массив, присоединяющийся к библиотеке, доступный для ряда библиотек Швеции.

Помимо обыкновенных библиотечных услуг библиотека обеспечивает и документационные службы: выполняют ретроспективный поиск литературы традиционным методом и при помощи ЭВМ. Кроме информационных массивов Медлайн и Кансерлит / Medline, Cancerlit / создали и собственный информационный массив, а именно на фоне библиографических данных шведских медицинских журналов и диссертаций. Среди шведских информационных массивов другой - СПРИлайн /SPRIline/ составляет шведским институтом медицинского проектирования и рационализации. Последний дает описание таких книг, статей и отчетов об исследованиях, которые занимаются администрацией в больницах, санитарным делом, медицинским обслуживанием, т.е., не входят в рамки медицинской науки в узком смысле слова.

Предусмотрено создание и информационного массива, содержащего данные общего фонда 5 медицинских библиотек Стокгольмской области. Благодаря этому с одной стороны будут обладать актуальными сведениями о фонде других 4 библиотек, с другой же стороны каждый документ необходимо каталогизировать лишь один раз.

Медлайн доступен для каждого врача института, но библиотекари также выполняют 5-6 ретроспективных поисков в день из фонда информационного массива. .

Местонахождения монографий и журналов приведены в библиографическом информационном массиве "Либрис" /"Libris"/, который информирует о фонде 200 скандинавских библиотек.

НАЦИОНАЛЬНАЯ СИСТЕМА НАУЧНОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ИНФОРМАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ КУБА
ДОСТИЖЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ.

Лицензиат Дейси дель Валье,
Руководитель отдела МЕДИНФОРМ,
НЦИМН

Предшествующие данные.

После победы Революции 1-ого января 1959 года, в нашей стране начался процесс преобразований во всех сферах и также в сфере научной медицинской информации, который до того времени тормозился существующей социально-экономической структурой старого строя. Свершение социальной революции способствовало научнотехнической революции.

От старого общества научная медицинская информация унаследовала очень скромное наследство. В те времена насчитывалось несколько библиотек, расположенных в крупных клиниках и почти все сконцентрированные в столице страны. В своем большинстве сотрудники этих библиотек не имели соответствующей подготовки и только лишь предлагались справочно-библиографические услуги и абонемент.

С другой стороны нерегулярно публиковалось небольшое количество журналов по клинической медицине. Вместе с этим, экономическая блокада, организованная нашим северным соседом, обострила существующую критическую ситуацию, ввиду чего в 1965 году Министерство Здравоохранения решает создать Национальный Центр Информации Медицинских Наук, /НЦИМН/, взяв за основу библиотеку Национальной Медицинской Коллегии.

Первоочередные задачи НЦИМН в тот момент заключались в издании

и усовершенствовании небольшого количества издаваемых медицинских журналов, в создании сети библиотек при стационарах, в организации справочно-библиографической службы, службы переводов, фотокопий и микрофильмирования, а также приступить к изданию некоторых вторичных публикаций. Для достижения поставленных целей встал вопрос о необходимости подготовки соответствующего персонала.

Необходимо отметить неоценимую помощь, оказанную Всесоюзным Научно-Исследовательским Институтом Медицинской и Медико-Технической Информации /ВНИИМИ/, Минздрава СССР, с консультативной помощью которого были проделаны первые шаги в становлении и организации на глубокой научной основе зарождающегося учреждения.

В первые годы существования НЦИМН были достигнуты не только намеченные цели, но и началось создание сети провинциальных центров научной медицинской информации последовательно в каждой из существующих в то время провинций.

Первый провинциальный центр информации медицинских наук был создан в 1969 году бывшей провинции Лас Вильяс.

С период 1970 и 1975 г.г. были созданы провинциальные центры в провинциях: Сантьяго де Куба, Пинар дель Рио, Ольгин, Матансас и Камагуэй. В последующем в соответствии с новым политико-административным делением страны, как одно из решений, принятых на I-ом Съезде Компартии Кубы, последовательно были созданы 8 провинциальных центров во вновь созданных провинциях в соответствии с условиями существующими в каждой из них.

Национальная Система Научной Медицинской Информации.

В настоящее время НЦИМИ является головной организацией НСНМИ и одновременно является отраслевой системой национальной системы научно-технической информации при Академии Наук Республики и в состав которой входят другие отраслевые системы.

В состав НСНМИ входят: Национальный Центр Информации Медицинских Наук с его Центральной Медицинской Библиотекой, 14-ти провинциальных центров, 261 библиотек, 331 "книжных полок" /небольшие информационные пункты/, расположенные в 14 провинциях и в специальном муниципалитете "Острова Молодежи" и в 29 странах, где Куба оказывает свое медицинское содействие. Если сопоставить эти цифры с данными за 1975 год, то на уровне всех информационных единиц НСНМИ можно наблюдать значительный рост, в результате которого обеспечивалось распространение научно-медицинской информации доступной для всех практикующих врачей и медицинских работников здравоохранения.

Если в первые годы Революции в стране было небольшое количество библиотек, расположенные в основном при крупных стационарах столицы, то с образованием НСНМИ за прошедшие 20 лет выросли новые библиотеки при клиниках, стационарах с неучебным профилем, при поликлиниках, при центрах гигиены и эпидемиологии и при других центрах, начиная с провинциальных центров и кончая наиболее отдаленными уголками страны, где "книжные полки" оказывают необходимую службу информации на этом уровне.

Цели НСНМИ

I.- Достичь полного охвата службой научно-медицинской информации, отвечающая интересам и потребностям развития биомедицины

в нашей стране и в рамках национальной системы здравоохранения.

2.-Планировать, исполнять и контролировать отбор, приобретение и распределение национального тематического фонда.

3.- Обеспечить сбор, обработку, хранение, поиск и распространение национального тематического фонда.

4.- Организовать службу специализированной и дифференцированной информации по профилям, как индивидуальным, так и коллективным потребителям.

5.- Планировать, исполнять и контролировать редакционно-издательскую деятельность.

6.- Совершенствовать информационные системы, основываясь на результатах научных исследований и внедрения современных технологий как для нужд информационных процессов, так и для её служб.

7.- Подготовка и усовершенствование технического персонала по медицинской библиотекологии.

8.- Устанавливать и поддерживать сотрудничество с информационными центрами как на национальном уровне, так и на международном.

Комплектование фондов.

Отбор и приобретение информационных источников являются начальным процессом при создании документального фонда, на основе которого Национальная Система Научной Медицинской Информации оказывает информационные услуги, отвечающие нуждам Национальной Системы здравоохранения и его потребителям самых различных категорий, среди них: научным работникам, преподавательскому составу, практикующим врачам, стоматологам и среднему медицинскому персоналу. При Комплектовании фонда принимаются во внимание запросы, сформулированные различными специалистами в области биомедицины и

которые отвечают приобретенным планам и программам Министерства здравоохранения, а также направлениям научных разработок и развития. Все вышеперечисленное достигается путем претворения планов закупок, международного абонементов и дарственных экземпляров, а также посредством международной службы сепарат, оказываемой CURRENT CONTENTS.

За период 1984 года в Центре было получено в общей сложности 3 043 названий, упорядоченных следующим образом:

Закупка по подписке	774 названий журналов
	399 названий книг
Международный абонемент	567 названий журналов
Дарственные экземпляры	873 названий журналов
	430 названий книг

С другой стороны, в течение года нами было получено в общей сложности 1663 сепараты статей, опубликованные в журналах не приобретаемых по подписке в стране, а также 6223 экземпляра дублей, которые были разосланы по провинциям, научно-исследовательским институтам, клиникам, стационарам и другим подразделениям медицинской службы страны.

Национальный фонд.

К концу II-ого полугодия 1984 года документальный фонд национальной сети составлял:

	<u>Названия</u>	<u>Экземпляры</u>
<u>Книги</u>	9 910	188 633
<u>Журналы</u>	6 591	1 036 122

<u>Брошюры</u>	-	154 318
<u>Другие публикации</u>	-	74 929
<u>Библиографические справки</u>	-	187 594
<u>Переводы</u>		69 036

Информационная служба.

Информационные услуги, которые оказывает ИСНМИ, направлены на удовлетворение информационных нужд потребителей, которые путем использования или же взаимодействия с системой способствуют её совершенствованию. Среди этих услуг можно назвать следующие:

- Выдача книг в читальном зале и межбиблиотечный обмен.

Для оказания этой услуги ИСНМИ располагает организационными средствами, облегчающими локализацию, выдачу и контроль документов, удовлетворяющих запросы потребителей.

- Справочная служба.

Наши специалисты и технический персонал ориентируют потребителя в локализации информации, а также в пользовании различной справочной литературой.

- Библиографические справки.

Эта услуга предоставляется по запросам потребителей и заключается в ретроспективном поиске запрашиваемой темы с локализацией источников.

В ответ на запрос потребителя выполняются переводы статей, опубликованные на русском, английском, французском, немецком и итальянском языках.

- Фотокопирование и микрофильмирование.

Снимаются фотокопии статей, опубликованных в научных журналах

как по системе электростатической фотоконии, так и микрофильмирования. Оба вида услуг оказываются по запросу потребителя.

- Информационные издания являются результатом аналитико-синтетической и логической обработки научной документации,

+ "Сигнальная Информация" - информационное издание, освещающее оглавление первоисточника, приобретенного по подписке с указанием местонахождения в подразделениях медицинской службы.

"Сигнальная Информация" выпускается в двух томах, в первом из них освещается оглавление журналов, издаваемых в социалистических странах и во втором - из капиталистических стран.

+ "Экспрессная Информация" информирует потребителя о доступных фондах, расположенных по сети и позволяет быстрый отбор необходимых материалов. Включает переводы, ксерокопии, библиографические справки и книги в обращении.

+ "Коллективный Каталог/Журналов" и "Библиографический Каталог Книг" брошюры, освещающие местонахождение периодических изданий и книг в различных подразделениях национальной сети.

+ "Рефераты научных статей". В данной брошюре в форме аналитических карточек представлены статьи периодических изданий, сгруппированные по профилям /19/, а также информация о их физической локализации.

- Специализированные услуги.

Оказываются услуги специальным группам потребителей в зависимости от специфики информационных нужд, которые не могут быть удовлетворены посредством других видов услуг.

+ "Информация для руководящих кадров". Представляет потребителю наиболее актуализированную информацию по разной тематике. Информация самая разнообразная: полные статьи, телеграфные новости, последние достижения медицины и т.д.

- + "Сигнальная Информация" узкого профиля. Вторичное информационное издание освещающее оглавление по мере поступления публикаций по данной специальности в фонды национальной библиотеки.
- + Информационный пакет. Ретроспективная и обширная справочно-библиографическая служба по приоритетным направлениям развития здравоохранения в нашей стране. Информировать потребителя о местонахождении библиографических карточек, составленных на оригинал документа по всем подразделениям сети.
- Избирательное распространение информации. Услуги этой формы информационного обеспечения оказываются определенной категории потребителей, среди них: научно-исследовательские работники и ученые, занимающиеся узко-специфичной тематикой, Организована система обратной связи, позволяющая определить степень релевантности и новизны представляемой информации, а также определить информационные потребности потребителей в приобретении документов необходимых для его консультаций.
- Информационное обеспечение из международных систем осуществляется посредством:
 - Панамериканской организации здравоохранения, которая предоставляет оригиналы документов, библиографические справки, фотокопии и другие службы региональной медицинской библиотеки, находящейся в Бразилии.
 - Bibliografic Information Office ПОЗ в Вашингтоне.
 - Автоматизированной службы по документам, изданным в рамках ПОЗ /PANODOC/.
- + Латиноамериканский проект по исследованиям раковых заболеваний /LACRIP/ под эгидой ПОЗ. Соединяет услуги, оказываемые можно наз-

вать следующие: избирательное распространение информации по 15 различным тематикам, предоставление фотокопий статей и библиографических справок.

+ Панамериканская сеть информации и документации по санитарной инженерии и защите окружающей среды /REFIDISCA/. Облегчает обмен информацией с латиноамериканскими странами. Публикует "REFINDEX", который ежеквартально информирует о документах, поступающих в систему, а также "TABCONT/CEPIS" освещающий оглавления журналов по тематике санитарной инженерии и по защите окружающей среды.

+ Услуги абонементов, которые оказывает ГЦНМБ г.Москвы. Содействует межбиблиотечному обмену, предоставлению фотокопий и библиографических справок и другие услуги.

Редакционно-издательская деятельность.

В 1965 году, когда решался вопрос о сближении НЦИМН, в стране издавалось в нерегулярной форме очень небольшое количество медицинских журналов, в результате чего среди главных задач, стоявших перед зарождавшимся учреждением явилось: увеличить ничтожно малую издательскую продукцию в сфере медицинских наук. Таким образом к кубинскому журналу по тропической медицине /ранее журнал "КУБА"/ присоединяются следующие издания: "Педиатрия", "Хирургия", "Клиническая медицина", а к бюллетеню "Гигиена и Эпидемиология" /издаваемый в настоящее время кубинский журнал Гигиены и Эпидемиологии/. Далее прибавились кубинские журналы по "Стоматологии" и "фармации", "Организация здравоохранения". "Акушерство и Гинекология" и в последний год - "Биомедицинские исследования", "Гематология, Иммунология и Гемотерапия", "Онкология" и журнал для медицинских сестер. Одним из самых новых из-

даний является журнал по "Общей интегральной медицине", предназначенный для участковых врачей, сельских врачей и специализированным врачам в области общей интегральной медицины.

С успешным развитием медицины и здравоохранения в нашей стране, редакционно-издательская деятельность приобрела наибольшее значение и поднялась на высшую степень развития. Издается научно-медицинская литература для практикующих врачей и специалистов высокой квалификации и издаются книги кубинских авторов. В результате более глубокой специализации информационных служб, организованных в ответ на запросы потребителей, началась подготовка и издание специфичных информационных изданий, ответственность за которые также несет Национальный Центр Информации Медицинских Наук.

В настоящее время в рамках НЦИМН обрабатывается научно-медицинская литература многоаспектного назначения, которая в последующем является основой изданий национальной системы научной медицинской информации. В процессе обработки незаменимую консультативную помощь оказывает Научный медицинский Совет МИНЭДРАВА и ответственные руководители по информационному обеспечению биомедицинских профилей.

Распространение информационных изданий.

Распространение публикаций, приобретенных или изданных, в рамках Национальной системы научной медицинской информации, служба требующая динамизма и гибкости, производится во все учреждения, а также направляется преподавательскому составу, специалистам и врачам терапевтам в зависимости от их профиля и приводится в исполнение посредством административного аппарата Национального и

Провинциальных Центров.

Примером объема научных изданий, направляемых по всей национальной сети, а также другим категориям потребителей системы, может служить тот факт, что последнее пятилетие было распределено в среднем 471.437 экземпляров в год.

Эта услуга оказывается также сотрудникам государственного аппарата, представителям при кубинских посольствах и кубинским специалистам, оказывающим медицинскую помощь за рубежом.

Учебный процесс.

Для успешного выполнения технических задач, стоящих перед различными учреждениями сети, а также для оказания наиболее эффективных услуг потребителям биомедицинской информации, встала необходимость подготовки средне-технического персонала в этой области способный гарантировать исполнение всех работ.

В 1968 году была создана школа для подготовки средне-технического персонала по медицинской библиотекологии. Наряду с регулярными курсами в первые годы организованы курсы по усовершенствованию для недипломированного персонала, а в последующие годы эти курсы были заменены аттестацией.

В общем число выпускников регулярных курсов соответствовало 375. В качестве основного учебного материала был разработан учебник, в котором развернута программа технических дисциплин.

Курсы усовершенствования для выпускников.

С 1980 года организуются дополнительные курсы, позволяющие теоретико-практическую актуализацию профильных дисциплин. В общей сложности на курсах участвовало 94 сотрудника со средним образованием, которые одновременно являются инструкторами по практическим заня-

тиям и 33 сотрудника от политехнических училищ в сфере здравоохранения.

Как часть программы по повышению квалификации средне-технического персонала, начиная с 1978 года, публикуется издание, освещающее темы, связанные с усовершенствованием персонала, занятого в сети научно-медицинской информации. Выходит два раза в год, и публикует самые актуальные темы.

Обучение потребителей.

В 1975 году среди главных направлений деятельности НЦИМН, был поставлен вопрос развития программы обучения потребителей. Эта программа началась с теоретико-практических занятий интернистам научно-исследовательских институтов. В дальнейшем была разработана национальная программа с помощью аудиовизуальных средств, которая доводится до потребителей учреждений национальной сети через директоров провинциальных центров.

Ежегодно в среднем около 8 000 потребителей обучаются с помощью этих программ.

К вышесказанному можно добавить, что дух постоянного усовершенствования присутствует в ежедневном труде нашего средне-технического персонала, который выражается как в преподавательской деятельности, так и в проведении бесед и запрограммированных лекций, а также в интенсивном пропагандировании успехов научно-информационной деятельности.

Научно-исследовательская деятельность.

С 1978 года НЦИМН начал разработку серии научно-исследовательских работ, направленных на определение степени соответствия системы информационного обеспечения развитию национальной системы здравоохра-

воохранения, а также всевозможных факторов, влияющих на деятельность национальной системы научной медицинской информации в качестве элемента обратной связи. Кроме этого выполнение задач, вытекающих из решений Совета и совещания специалистов системы МЕДИНФОРМ и в, особенности, связанные с проектированием информационных потребностей национальных подсистем научной медицинской информации.

Эти научно-исследовательские разработки были направлены на достижение определенных целей, среди которых:

- Факторы, вызвавшие снижение или увеличение спроса на определенные информационные услуги;
- информационные источники и услуги, предпочитаемые потребителями;
- насколько потребители знакомы с услугами и возможностями системы;
- насколько потребители знакомы с возможностями ретроспективного поиска, оказываемого системой;
- комплектование и актуализация фондов;
- использование этих фондов в соответствии с типом учреждения сети здравоохранения, а также в зависимости от типа публикаций и его актуализации и категории потребителей, и т.д.;
- пассивный фонд национальной системы здравоохранения.

Одна из научно-исследовательских разработок, над которой в постоянной форме занимаются сотрудники НЦИМН посвящена использованию показателей в научно-информационной деятельности.

Эти показатели основывались на статистических данных в целях ознакомления и измерения деятельности учреждений, входящих в состав национальной сети информации медицинских наук и посредством математических моделей, составленных для этих целей отражают действительную ситуацию. Ниже приводим показатели, разработанные для этих целей:

- показатели использования информационной системы;
- показатели использования информационных изданий;
- показатели производительности;
- экономические показатели.

Вышеперечисленные показатели были внедрены в 1984 году в практику деятельности 61 библиотеки и 8 информационных центров. В настоящее время в проекте предусматривается расширение количества учреждений сети, где будут внедрены эти показатели.

Посредством использования показателей можно установить степень развития, достигнутого самостоятельным путем в каждом нашем учреждении, входящих в состав сети здравоохранения, а также определить соотношения между каждым из них, что в свою очередь, позволит принять соответствующие решения со стороны высших органов Системы.

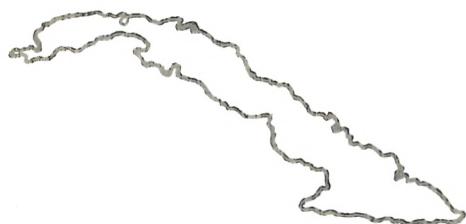

A nemzeti orvostudományi információs rendszer
Kubában. Eredmények és perspektívák

Daisy del VALLE
Orvostudományi információs intézet
Havanna

Előzmények

A forradalom 1959. január 1-én bekövetkezett győzelme után hazánkban minden területen, így az orvostudományi információ területén is változásokra került sor. A társadalmi forradalom hatására kibontakozott a tudományos-technikai forradalom is. Az orvostudományi információ a régi társadalomtól mindössze csekély örökséghez jutott. Akkoriban mindössze néhány könyvtár volt nagy klinikákon és szinte valamennyi a fővárosban koncentrálódott.

E könyvtárak nagy többségében a munkatársaknak nem volt megfelelő képzettségük, legfeljebb bibliográfiai tájékoztatást adtak és megrendelték a dokumentumokat. A néhány, klinikai orvostudománnyal foglalkozó folyóirat rendszertelen időközökben jelent meg. Ehhez járult még az északi szomszédunk által szervezett gazdasági blokád is, ami még fokozta az amúgyis kritikus helyzetet, ezért 1965-ben az Egészségügyi Minisztérium elhatározta, hogy létrehozza a Nemzeti Orvostudományi Információs Központot (a továbbiakban: NOIK), amelyet a nemzeti orvostudományi kollégium könyvtárával egyesített.

A NOIK legfontosabb feladata ebben az időben az volt, hogy kiadjon és tovább fejlesszen néhány orvostudományi folyóiratot, hogy megalakítsa a fekvőbetegintézeti könyvtárak hálózatát, megszervezze a tájékoztatószolgálatot, a fotókópia- és mikrofilmszolgálatot és hogy

megindítson néhány másodlagos kiadványt. E célok megkövetelték a megfelelő személyi állomány kiképzését.

Nem hagyhatjuk említés nélkül azt az értékes segítséget, amit a Szovjetunió Egészségügyi Minisztériumának orvostudományi információs kutatóintézete, a VNIIMI nyújtott számunkra, tanácsaival sikerült tudományos alapokra helyezni első lépéseit megtevő intézményünket.

A NOIK-nak az első években nemcsak a kitűzött céljait sikerült elérnie, hanem megkezdődött az orvostudományi információs központok hálózatának a kialakítása is az akkori tartományokban.

Az első tartományi központot 1969-ben alapítottuk a hajdani Las Vilias tartományban.

1970-75 között pedig a következő tartományokban alakultak központok: Santiago de Cuba, Pinar del Rio, Holguin, Matanzas és Camagüey. Később, az ország új politikai-szervezeti felosztásának, a Kubai Kommunista párt 1. kongresszusának határozata értelmében 8 tartományi központot alakítottunk ki, mindenütt figyelembe véve a helyi adottságokat.

A nemzeti orvostudományi információs rendszer

A NOIK napjainkban központi intézménye az orvostudományi információs rendszernek, sőt egyúttal a tudományos akadémiai hálózathoz tartozó szakágazati rendszernek is. Az orvostudományi Információs rendszer tagjai: a NOIK, azaz a Nemzeti Orvostudományi Információs Központ a Központi Orvostudományi Könyvtárral, 14 tartományi információs központ, 261 könyvtár, 331 "szekrénykönyvtár"(kis információs állomások), amelyek 14 tartományban és a "Fiatalok szigetének" nevezett városi önkormányzatban helyezkednek el valamint abban a 29 országban, amelyeknek Kuba egészségügyi segítséget nyújt. Ha ezeket az adatokat az 1975. évekkel összehasonlítjuk, akkor a szervezet minden szintjén jelentős fejlődés tapasztalható. Sikerült az orvostudományi információt hozzáférhetővé tenni valamennyi gyakorló orvos és más egészségügyi dolgozó számára.

A forradalom első éveiben kevés könyvtár volt s azok is többnyire a főváros nagy kórházaiban. A hálózat létrehozása révén az utóbbi 20 évben új könyvtárak létesültek a klinikákon, a fekvőbetegintézetek-

ben, a poliklinikákon, a közegészségügyi-járványügyi állomásokon és más intézményekben, a tartományi központoktól az ország legtávolabbi pontjainig, ahol a "szekrénykönyvtárak" nyújtják az itt szükséges információk szolgáltatását.

A nemzeti orvostudományi információs rendszer célja

- 1/ Az orvostudományi információs szolgáltatások teljes körének kifejlesztése, amelyek megfelelnek országunk és egészségügyi rendszerünk orvostudományi és biológiai fejlődési érdekeinek és szükségleteinek.
- 2/ A nemzeti orvostudományi dokumentumállomány kiválasztásának, beszerzésének és eljuttatásának megtervezése, végrehajtása és ellenőrzése.
- 3/ A nemzeti orvostudományi dokumentumállomány gyűjtése, feldolgozása, megőrzése, feltárása és terjesztése.
- 4/ Az egyéni és kollektív felhasználók igényeinek megfelelő specializált és differenciált tájékoztató szolgálat megszervezése.
- 5/ A szerkesztői-kiadói tevékenység tervezése, szervezése és ellenőrzése.
- 6/ Az információs rendszerek tudományos kutatásokra alapozott fejlesztése és a modern technológia bevezetése mind az információs folyamatok, mind a szolgáltatások szükségleteinek megfelelően.
- 7/ Az orvostudományi könyvtárakat kezelő személyek képzése és továbbképzése.
- 8/ Együttműködés létrehozása és fenntartása mind a hazai, mind a külföldi információs központokkal.

Állománygyarapítás

Az információs források kiválasztása és megszerzése az első lépés a dokumentációs állomány létrehozásában, melyből a hálózat információs szolgáltatásait nyújtja a nemzeti egészségügyi rendszer és a felhasználók különböző kategóriáinak szükségletei szerint, éspedig: tudományos kutatóknak, oktatóknak, gyakorló orvosoknak, fogorvosoknak és egészségügyi középkezelőknek. Az állománygyarapításban tekintetbe vesszük a különböző egészségügyi szakemberek által megfogalmazott

igényeket is és azokat, amelyek az egészségügy kiemelt terveinek és programjainak megfelelnek, elsősorban a tudományos kutatási és fejlesztési terveknek. Mindezeket, amiket felsoroltunk, vásárlás, nemzetközi csere és ajándékok révén valamint a Current Contents alapján megkért különlenyomatok megszervezése révén valósítjuk meg.

1984-ben a Központ együttesen 3043 könyvtári egységet szerzeményezett a következő megoszlásban:

Vásárlás	774 folyóirat
	399 könyv
Nemzetközi csere	567 folyóirat
Ajándék	873 folyóirat
	430 könyv.

Ezekén kívül az év során megszereztük 1663 olyan folyóiratcikk különlenyomatát, amelyek nem jönnek be az országba és további 6223 különlenyomatot duplumként.

Mindezeket megküldtük a tartományi tudományos kutatóintézeteknek, kórházaknak, klinikáknak és más egészségügyi intézményeknek.

Az országos állomány

1984 második félévének végén az országos állomány a következő összetételű volt:

Dokumentum	Cím	Példányszám
Könyv	9910	188.633
Folyóirat	6591	1036.122
Brosura	-	154.318
Más publikáció	-	74.929
Bibliográfia	-	187.594
Fordítás	-	69.036

Tájékoztató szolgálat

A rendszer által nyújtott információs szolgáltatások rendeltetése az, hogy kielégítse a felhasználók információs szükségleteit. A felhasználók a rendszer felhasználása illetve a rendszerrel való együttműködés

révén hozzájárulnak annak fejlesztéséhez. E szolgáltatások közül kiemelhetők a következők:

- Helybenolvasás és könyvtárközi kölcsönzés. Ehhez a szolgáltatáshoz a rendszer segédanyagokkal rendelkezik, amelyek megkönnyítik az igényelt dokumentumok lelőhelyének megállapítását, rendelkezésre bocsátását és ellenőrzését.

- Felvilágosítás. Szakembereink és technikai munkatársaink tájékoztatják a felhasználókat az információk fellelhetőségéről, a tájékoztatási források használatáról.

- Bibliográfiai összeállítások.

A felhasználók igényeinek megfelelően retrospektív irodalomkutatót végzünk, a bibliográfiai adatok megadásával.

- Fordítások. A felhasználók kérésére cikkeket fordítunk orosz, angol, francia, német és olasz nyelvekről.

- Másolat- és mikrofilmkészítés. A tudományos folyóiratokban levő cikkekről xeroxmásolatokat vagy mikrofilmeket készítünk a felhasználók kívánságainak megfelelően.

- Az információs kiadványok a tudományos irodalom analitikus-szintetikus és logikai feldolgozása útján jönnek létre. Ezek:

- + A "Jelzőinformáció" - olyan információs kiadvány, amely a megrendelt folyóiratok tartalomjegyzékének felsorolásából áll az intézményi lelőhelyek feltüntetésével. A kiadvány évi két kötetből áll, az elsőben a szocialista országokban, a másodikban a tőkés országokban kiadott folyóiratok tartalomjegyzékai találhatók.

- + Az "Expressz információ" a felhasználót a hálózat új szerzeményeiről értesíti, biztosítja a gyors eligazodást a fontos dokumentumok között, amelyek között vannak fordítások, xerokópiák, irodalomkutatási bibliográfiák és könyvek.

- + A "Folyóiratok központi katalógusa" és a "Könyvek központi katalógusa" olyan kiadványok, amelyek a folyóiratok és könyvek hálózati lelőhelyeiről tájékoztatnak.

- + A "Tudományos cikkek referátumai" című brosúra nem más, mint periódikus kiadványok cikkeinek analitikus kartotékja. A cikkeket 19 téma szerint csoportosítjuk és itt is feltüntethetjük a lelőhelyeket.

+ "Specializált szolgáltatások"-nak hívjuk azokat, amelyeket a felhasználók speciális csoportjainak nyújtunk különleges információs szükségleteik számára. Ezek olyan kívánságok, amelyek a többi szolgáltatással nem elégíthetők ki.

+ "Vezető kérdések információja". Különböző témakörökben nyújtja a legaktuálisabb információkat, amelyek a legkülönfélébbek lehetnek: teljes cikkek, távirati újdonságok, az orvostudomány legújabb eredményeinek leírásai stb.

+ Szűk témakörök jelzőinformációja. Ez a másodlagos információs kiadvány kis témakörök információit dolgozza fel a nemzeti könyvtárba való beérkezéstől függően.

+ Az "Információs csomag" + Retrospektív, széleskörű bibliográfiai tájékoztató szolgáltatás országunk egészségügyének kiemelt fejlesztési ágazatai számára. A felhasználót az eredeti dokumentumokról készített bibliográfiai leírást tartalmazó cédulák hálózati lelőhelyéről tájékoztatja.

- Szelektív információ szétsugárzás. Meghatározott felhasználói kategóriák kapják, köztük: tudományos kutatással foglalkozók, szűk, specifikus témán dolgozó tudósok. Megszerveztük a visszacsatolási rendszert is, ami lehetővé teszi a relevancia fokának és a nyújtott információ újdonságának a megállapítását és ezzel egyidejűen megtudhatjuk, hogy a felhasználónak fontos konzultációihoz milyen dokumentumokra van szüksége.

- A külföldi rendszerekből az információkat a következő úton szerezzük be:

-- A pánamerikai egészségügyi szervezettől, amelytől eredeti dokumentumokat, bibliográfiai jegyzékeket, fotókópiákat és más szolgáltatásokat kapunk a Braziliában lévő regionális orvostudományi könyvtár közvetítésével.

-- A Panadoc által patronált dokumentumokat számítógépes úton feldolgozó szolgáltatás révén,

-- A Washingtonban lévő Bibliografic Information Officetől.

+ Ugyancsak a Panadoc patronálja a Lacrip nevű latinamerikai rákkutatási programot. Az általa adott szolgáltatások a következők: szelektív információ szétsugárzás 15 témakörből, cikkek fotókópiái és bibliográfiai jegyzékek.

+ A Repidisca nevű pánamerikai szervezet egészségügyi-mérnöki és környezetvédelmi információkat nyújt, megkönnyíti a latinamerikai országok információcseréjét. Kiadványuk, a "Repindex", amely negyedévenként ad információkat a rendszer által megszerzett dokumentumokról; másik kiadványuk a "Tabcont/cepis", amely az egészségügyi-mérnöki és környezetvédelmi folyóiratok tartalomjegyzékét hozza.

+ A moszkvai GCNMB (a központi orvostudományi könyvtár) szolgáltatásai, a könyvtárközi csere, a fotókópia-szolgáltatás és bibliográfiai jegyzékek és egyebek.

Kiadványi tevékenység

Amikor 1965-ben elhatározták, hogy intézetünket létrehozzák, az országban kevés, rendszertelen időközökben megjelenő folyóirat látott csak napvilágot. Ezért a megalakuló intézmény fő feladatai között szerepelt, hogy a csekély orvostudományi kiadási tevékenységet fokozza. Ennek eredményeként a trópusi betegségekkel foglalkozó kubai folyóirat (régi neve "Kuba" volt) mellett létrejöttek a gyermekgyógyászattal, sebészettel foglalkozó, klinikai orvostudományi folyóiratok. A hajdani egészségügyi és járványügyi folyóirat mellett létrejött a stomatológiával, gyógyszerészettel, egészségügyi szervezéssel, szülészettel és nőgyógyászattal foglalkozó folyóiratok sora. A múlt évben adtuk ki az orvostudományi-biológiai kutatásokkal, a haematológiával, immunológiával és hemoterápiával, az onkológiával foglalkozó folyóiratokat és egy folyóiratot ápolónők számára. Egyik legújabb folyóiratunk az "Általános, integrált orvostudomány" nevet viseli, körzeti orvosok, falusi orvosok és az általános, integrált orvostudomány specialistái számára készítjük.

Hazánk orvostudományának és egészségügyének eredményes fejlődése révén a szerkesztési-kiadási tevékenység igen nagy fontosságra tett szert és magas fejlődési szintet ért el. A kiadási tevékenység éppen úgy tekintetbe veszi a tudományos szükségleteket, mint a körzeti orvost. Kubai szerzőktől adunk ki könyveket. A felhasználók igényei alapján megkezdődtek specifikus információs kiadványok előállítását is. Ezekért is intézetünk, a NOIK a felelős.

A NOIK-ban ma sokféle szempontból dolgozzuk fel az irodalmat. Ez a bázisa a nemzeti orvostudományi információs rendszer kiadványainak. A feldolgozás folyamán nélkülözhetetlen segítséget ad nekünk az egészségügyi tudományos tanács valamint a szakreferensek.

A tájékoztató kiadványok terjesztése

Azokat az információkat illetve kiadványokat, amelyeket a nemzeti orvostudományi információs szervezet megszerez illetve előállít, a terjesztő szolgálat közvetíti. Ez a szolgálat dinamizmust és rugalmasságot feltételez; az információk eljutnak minden intézménybe, az oktatókhoz, a szakorvosokhoz és a gyógyító orvosokhoz, mindegyiknek a maga szakja szerint. Az eljuttatásban részt vesz a központi és a tartományi közigazgatási apparátus is.

A hálózat összes egységeibe és a rendszer egyéb felhasználóihoz eljuttatott információk mennyiségére jellemző adatként: az utolsó öt év során évente átlagosan 471.000 kiadvány jutott el a címzettekhez. A szolgáltatások eljutnak az államigazgatási szervekhez, a külföldi kubai követségekre és a külföldön dolgozó kubai orvosokhoz is.

A képzés

A hálózat különböző intézményei előtt álló technikai feladatok eredményes végzése és a felhasználóknak adandó, megfelelő orvostudományi információk érdekében középszintű technikusképzés vált szükségessé.

1968-ban iskolát hoztunk létre orvosi könyvtárak középfokú technikusainak kiképzésére. A folyamatosan indított tanfolyamokon kívül az első években továbbképző tanfolyamokat is szerveztünk nemdiplomások részére. Az utóbbi években ezeket a tanfolyamokat vizsgával váltottuk fel.

Eddig 375 főt képeztünk ki. Az alapvető ismereteket tankönyvben adtuk ki, ez a technikai tudnivalókat foglalja össze.

Továbbképző tanfolyamok

1980 óta olyan továbbképző tanfolyamokat szervezünk, amelyek az egyes tantárgyak elméleti-gyakorlati aktualizálására valók. Eddig 94 középfokú végzettségű munkatárs végzett, ezek egyúttal gyakorlatvezetők is. Ezen kívül kiképeztünk 33 egészségügyi szakiskolai munkatársat is.

A középfokú munkatársak továbbképzési programja részeként 1978 óta tematikus, az orvostudományi információs hálózatban dolgozókat tájékoztató kiadványt adunk ki, évente kétszer, mindig a legaktuálisabb témákban.

Felhasználóképzés

1975-ben az intézet legfontosabb feladatai között szerepelt a felhasználóképzés programjának fejlesztése. A képzést a tudományos kutatóintézetek belgyógyász munkatársainak elméleti és gyakorlati foglalkozásaival kezdtük. Később országos programot dolgoztunk ki audiovizuális képzéshez. Az eszközöket hálózati intézményeinkbe tartományi központok igazgatói telepítik. E programok segítségével évente 8000 felhasználó részesül képzésben.

A fentiekhez hozzá kell fűznünk, hogy a továbbképződés szelleme közép-kádereink mindennapjaiban benne van, ami mind az előadói tevékenységben, a program szerinti előadások tartásában, mind a tudományos információs tevékenység eredményeinek intenzív propagálásában nyilvánul meg.

A tudományos kutatási tevékenység

1978-ban a NOIK tudományos kutatómunka-sorozathoz fogott. Legfőbb célja az volt, hogy megtudjuk, mennyire felel meg az információs szervezet munkája az egészségügyi szervezet fejlődésének, ezen kívül meg kívánjuk vizsgálni mindazokat a tényezőket, amelyek a visszacsatolás eredményeként a nemzeti orvostudományi információs hálózat munkájára hatnak. A kutatótevékenységhez tartoznak azok a feladatok is, amelyek a Medinform rendszer tanácsuléseinek és szakértői üléseinek határozataiból adódnak, különösen azok, amelyek a nemzeti alrendszerek információs szükségletei tervezésével kapcsolatosak.

Ezeket a kutatómunkákat meghatározott célok szolgálatába állítottuk, meg akarjuk tudni:

- melyek azok a tényezők, amelyek befolyásolják a bizonyos szolgáltatások iránti igények növekedését vagy csökkenését;
- mennyire ismerik a felhasználók a rendszer által nyújtott szolgáltatásokat, mik a lehetőségek;
- mennyire ismerik a felhasználók a retrospektív irodalomkutatás lehetőségeit.
- az állomány gyarapításával és aktualizálásával kapcsolatos kutatások;
- az állományok felhasználása az egészségügyi szervezet intézményének típusa, a publikáció típusa, aktualitása és a felhasználói kategória szemszögéből.

A NOIK munkatársai folyamatosan dolgoznak a tudományos információs tevékenység mutatói felhasználásának kérdésein. Ezeknek a mutatóknak az alapját azok a statisztikai adatok adják, amelyeket azért dolgoztak ki, hogy matematikai modellekkel megmérjék az orvostudományi információs hálózat információs intézményeinek a munkáját. Ez utóbbiak mutatják be a valós helyzetet. Néhány e célra kidolgozott mutatónk: Az információs rendszer felhasználásának mutatói, az információs kiadványok felhasználásának mutatói, termelékenységi mutatók, közgazdasági mutatók.

A fentieket 1984-ben vezettük be 61 könyvtár és 8 információs központ munkájának mérésére. Az a tervünk, hogy ezeket a mutatókat a hálózat több, más intézményébe is bevezetjük. E mutatók segítségével meg lehet állapítani azt a fejlettségi színvonalat, amelyet minden intézményünk a másiktól függetlenül ért el. E mutatók révén meg tudjuk állapítani, milyen fejlődési fokot értek el intézményeink, mik a kapcsolatok az egyes intézmények között. Mindez lehetővé teszi, hogy a rendszer vezetői a helyzetnek megfelelő intézkedést tegyenek.

The national medical scientific information system
in Cuba

Daisy del Valle

The National Medical Information Center was established in Havana in 1965. Its initial tasks were the edition and publication of medical journals, the development of the network of hospital libraries, and the organization of the information system, as well as of the photocopy- and the microfilm services. By now it includes 14 provincial information centers, 261 libraries and 331 "cupboard libraries", i.e. small information stations belonging to the network. This means that medical information is available for all doctors and other specialists in the health care system. In addition of supervision of the network, it organizes collection of medical documents, superintends processing, storage and diffusion, introduces modern information technologies as well as organizes training and extension training courses of the library staff. In 1984 the national stock comprised 1,8 million bibliographical units. Help in literature search, translation service, and the copy service should be mentioned.

Information supply includes contents of journals, the list of new acquisitions, the central catalogue of journals, the collection of scientific reports, and publications for the information of leading officers. The sources are: the Panamerican Health Organization in Brazil, the health programs sponsored by Panodoc, the Bibliographic Information Office in Washington, the panamerican organization Repidisca and the Central Medical Library in Moscow.

XX

T á j é k o z t a t ó i n k í r j á k

XX

Az EMASE: A számítógépesített Excerpta Medica adatbázisa

BORSY Tamás

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
Budapest

"Principal aim is the furthering the progress
of medical knowledge by making information
available to the medical and related
professions on all significant basic research
and clinical findings reported in any
language, anywhere in the world."

A mottóként idézett gondolat - amely minden orvostudományi tájé-
koztatással foglalkozó szakember ars poeticá-ja is lehetne - az Ex-
cerpta Medica Foundation alapítóleveléből való. Az Alapítvány 1946-ban
jött létre nemzetközi összefogással, u.n. "non-profit" - szervezet-
ként, amsterdami székhellyel. Legjelentősebb vállalkozása közismert
referálólapp sorozata és az azzal összefüggő számítógépes szakirodalmi
információs rendszer.

A 40-es évekig világviszonylatban is a német referáladlapoké volt a vezető szerep, ezek azonban Németország háborús veszteségei miatt nehezen kaptak ismét lábra. Kezdetben ez motiválta azt a nemzetközi összefogást, amely napjainkra egy igen jelentős orvostudományi tájékoztatási rendszert - az Excerpta Medicát eredményezte.

A 70-es évek elején az Excerpta Medica beolvadt a világ egyik legnagyobb tudományos kiadójába, az Elsevier Science Publishers-be. A szerkesztőségi munkákat Amsterdamban végzik, de világszerte képviseltekkel rendelkeznek, és részben a szakmai, tartalmi munkát is decentralizálták.

Az Excerpta Medica adatbázisa:
az EMBASE

Ez az alapja a legkülönbélebb biomedicinális információs szolgáltatásoknak, így az online irodalomkutatásnak és a nyomtatott kiadványoknak is. Az utóbbiaknak két típusa van: kurrens tájékoztatásra az u.n. magfolyóiratok (core journals) és a Drug Information Service Bulletin-ek, átfogó irodalomkutatásra pedig a referáladlapok és a Literature Index-ek szolgálnak.

Az Excerpta Medica az összes számítógépes adatszolgáltatató központot (vendort) ugyanazzal az információs anyaggal látja el, ennek beépítésében azonban központonként minőségi különbségek lehetnek. Az Excerpta Medica az eredetileg 29 mezős rekordokból álló adatbázist hetenként aktualizálja. A mágnesszalagokat megvásárló egyes adatközpontok az adatmezők számában és féleségében kissé eltérő rekordokat egy héttől kettő hónapig terjedő intervallumokkal építik be.

Adatközpont**Adatbázis
beviteli
kód**

BRS

EMED: Kurrens és "in process" file
(1980-tól napjainkig).
Adatbevitel: kéthetenként

DATA-STAR

EM78: Retrospektív file (1974-78)
EMED: Kurrens és "in process"
(1979-től napjainkig)
A: hetenként
EMZZ: egyesített file
A: hetenként
EVOC¹: Online: EMCLAS, MALIMET,
EMTAGS, EMJRNLS

DIALOG

File 172: Retrospektív (1975-79)
File 72: Kurrens (1980-tól napjainkig)
A: kéthavonként
File 73: "In process" (1980-tól nap-
jainkig)
A: havonként

DIMDI

EM74: Retrospektív (1974-77)
EM78: Kurrens és "in process"
(1978-től napjainkig)
A: havonként

ESA-IRS

EMDRUGS: Az EMBASE subfile-ja
EMFORENSIC: (1974-től napjainkig)
EMHEALTH: 1984 jan-tól hozzáférhető
EMTOX:

Az EMBASE a fogászat-sztomatológia kivételével kiterjed az egész orvostudományra. A határterületeket és az alaptudományokat csak olyan mértékben dolgozza fel, amennyire azok a medicina szempontjából potenciálisan fontosak lehetnek. Az EMBASE szubfájl-jai megfelelnek a nyomtatott referáldólap szekcióinak.

Az adatbázis évente 230-250000 rekorddal gyarapszik. Ezek forrását 95 %-ban primér folyóiratok, 5 %-ban évkönyvek és egyéb szakirodalom képezik. Nem dolgoznak fel szabadalmakat, kézikönyveket, lexikonokat. A kivonatokat az adott szakterület specialistái írják; a kevésbé elterjedt nyelveken megjelenő közleményeket azonban inkább az anyaország szakemberei referálják diszciplinára való tekintet nélkül.

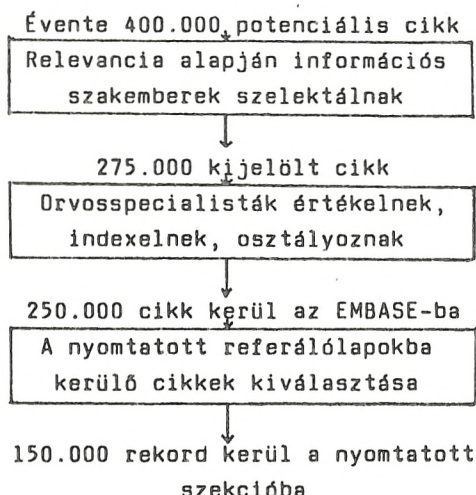
Jelenleg mintegy 3500 folyóiratot dolgoznak fel központilag az EMBASE számára. További 15-20000 folyóiratot szelektálnak a környezetegészségügyi és toxikológiai szekció részére a Holland Királyi Tudományos Akadémián, a wageningeni Agrártudományi Intézetben és a delfti Műszaki Egyetemen; ennek alapján évente kb. 3000 rekord kerül az adatbázisba.

A feldolgozott folyóiratokról az Excerpta Medica List of Journals Abstracted ad tájékoztatást. Hozzáférhető nyomtatott formában, microfiche-en és mágnesszalagon.

A nyomtatott változat a folyóiratokat rövidített címük szerint betűrendben listázza. Ezután következik a CODEN-kód, a teljes cím és a kiadás helye (város, ország). A kód utáni csillag a szelektált, két csillag az in extenso feldolgozott folyóiratokat jelöli. A hollandiai műszaki könyvtárak által az Excerpta Medica részére szelektált folyóiratokat +jel követi. Fekete pont jelzi a rapid feldolgozásra kijelölteteket.

A microfiche a folyóiratokat teljes címük szerint betűrendezi. A kiadó nevét és címét is tartalmazza, nemcsak a város- és országnevet.

Az EMBASE szerkesztési folyamata

Az 1983 júniusa óta a Rapid Input Processing (RIP) 900 folyóirat anyagát gyorsan, de csak a bibliográfiai adatokkal viszi be az adatbázisba ("in process" file). Ezeket az inkomplett rekordokat fokozatosan kiegészítik és komplett rekordokra cserélik. Az "in process" file-ban csak szabadszöveges keresés lehetséges.

Funkciója nagyjából megfelel a Medlinehoz kapcsolódó PREMED adatbázisának, de míg az utóbbit más szervezet (a Bibliographic Retrieval Service) állítja elő, az Excerpta Medica esetében mind az EMBASE, mind az in process fájl előállítója ugyanaz.

Az Excerpta Medica információkereső nyelve

1. EMCLAS : Az Excerpta Medica osztályozási rendszere.

Az EMCLAS 5 szintű polyhierarchikus osztályozási rendszer, mintegy 6500 alosztállyal. Használatával teljes fogalmi kategóriákat kereshetünk. Olykor az alosztály teljesen specifikus, így alkalmas egy adott téma releváns közleményeinek visszakeresésére. A MALIMET-deszkriptor (lásd később) és a megfelelő klasszifikáció együttes alkalmazá-

sa növeli a keresési relevanciát. Mivel egy fogalom a hierarchiában több helyen is szerepelhet, a 6500 alosztály valójában 3500 önálló fogalmat takar.

2. MALIMET : (Masterlist of medical terms) : az Excerpta Medica tezaurusza.

A MALIMET jelenleg mintegy 220.000 engedélyezett (preferált) deszkriptort és 255.000 szinonímát tartalmaz. A deszkriptorok 40 %-a kémiai név. Minden deszkriptor és szinoníma kóddal rendelkezik, ami a legtöbb vendor esetében a preferált deszkriptor helyett használható.

A dokumentumoknak az adatbázis részére történő feldolgozásakor a MALIMET fájl az indexelő által használt tárgyszót a rendszer preferált terminológiájának megfelelően automatikusan átalakítja (konvertálja). Ha a kifejezés sem deszkriptorként, sem szinonímaként nem szerepel a fájlban, egy speciális szerkesztőbizottság dönti el, hogy besorolják-e a tezauruszba, amely ezáltal megőrzi rugalmasságát.

A MALIMET csak mikrofilmlapon (microfiche), illetve online a számítógépes fájlban férhető hozzá. Nyomtatott formában nem létezik!

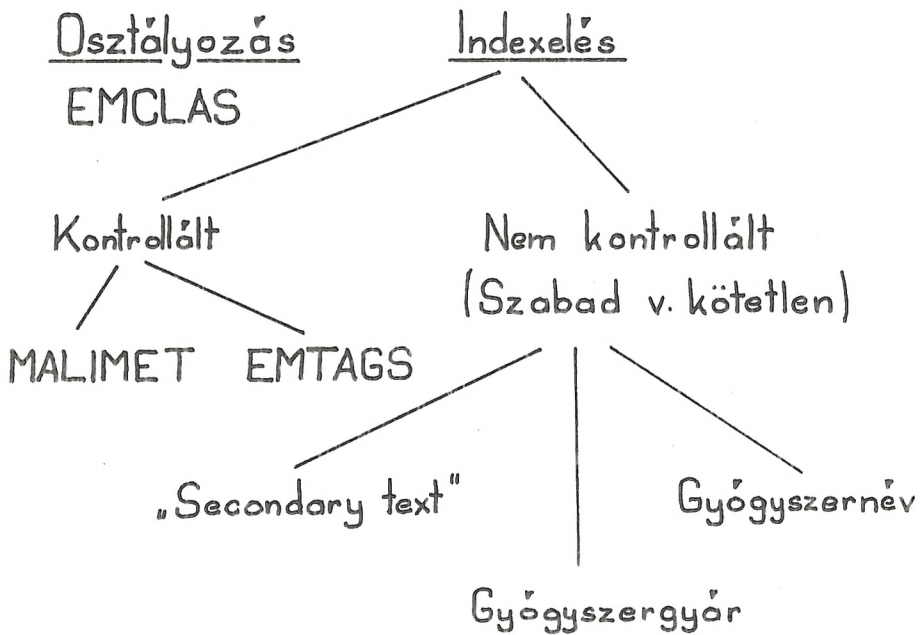
A tezaurusz deszkriptorait elsődleges deszkriptoroknak (primary terms) is nevezzük, melyeket 1979 óta két osztályba sorolnak. Az u.n. "Class A Term" a közlemény legfontosabb tartalmi koncepcióját fejezi ki. A nyomtatott referálólapok csak ezeket veszik figyelembe. Minden egyéb deszkriptor : "Class B Term". A számítógépes adatbázis előállításakor mindkét típussal dolgoznak.

3. EMTAGS : (Item Index)

Az EMTAGS kódjai mintegy 200 preszelektált általános másodlagos fogalmat reprezentálnak, így pl.:

- dokumentumtípus (szerkesztőségi cikk, szemle stb.)
- életkori kategóriák
- kóroktani tényezők
- kísérleti állatfajok
- szervrendszerek
- gyógyszerbevitel formái
- anatómiai nevek
- földrajzi nevek

Az EXCERPTA MEDICA információkereső nyelve

Segítségükkel olyan információkhoz juthatunk a keresés során, melyek sem a címből, vagy kivonatból nem derülnek ki, sem a deskriptorok vagy osztályozási jelzetek alkalmazásával nem ragadhatók meg.

Szerepük a Medline adatbázisban használt checktag-ekéhez¹ hasonlítható. Míg a deskriptorok és az osztályozási jelzetek hozzárendelése a dokumentumok feldolgozása során egy bizonyos határon belül szubjektív tevékenység, addig az EMTAGS kódjaiból, illetve a checktag-ekből a megfelelőket kötelezően kell hozzárendelni a dokumentumhoz.

A MALIMET és az EMTAGS alkalmazásával az u.n. ellenőrzött indexelés (controlled indexing) valósul meg (lásd 1. ábra).

4. Kötetlen vagy szabad (uncontrolled) indexelés.

Minden EMBASE rekord tartalmaz három olyan adatmezőt, melyek előállításkor kötetlen indexelést alkalmaznak, vagyis a rekordhoz olyan információkat rendelnek hozzá az eredeti dokumentum tanulmányozása alapján, amelyeket nem kötött tárgyszójegyzékből, illetve osztályozási rendszerből vesznek.

a/ "Secondary text" mező. Rövid, kvantitatív, járulékos információkat tartalmaz, melyek az ellenőrzött információkereső nyelvvel nem foghatók meg.

Pl. a vizsgált beteganyag nagysága, életkora, túlélési ráta betegségekknél, terápia eljárásoknál. Keresés: szabadszöveggel.

b/ "Drug Manufacturer's Name" és

c/ "Trade Name". Ha egy gyógyszergyár neve, illetve egy gyógyszer gyári neve szerepel az eredeti közleményben, a két adatmezőben szabadszöveges technikával kereshető.

"ellenőrző címke", a német szakirodalomban: Kontrollzurat.

Segítségükkel olyan információkhoz juthatunk a keresés során, melyek sem a címből, vagy kivonatból nem derülnek ki, sem a deskriptorok vagy osztályozási jelzetek alkalmazásával nem ragadhatók meg.

Szerepük a Medline adatbázisban használt checktag-ekéhez¹ hasonlítható. Míg a deskriptorok és az osztályozási jelzetek hozzárendelése a dokumentumok feldolgozása során egy bizonyos határon belül szubjektív tevékenység, addig az EMTAGS kódjaiból, illetve a checktag-ekből a megfelelőket kötelezően kell hozzárendelni a dokumentumhoz.

A MALIMET és az EMTAGS alkalmazásával az u.n. ellenőrzött indexelés (controlled indexing) valósul meg (lásd 1. ábra).

4. Kötetlen vagy szabad (uncontrolled) indexelés.

Minden EMBASE rekord tartalmaz három olyan adatmezőt, melyek előállításakor kötetlen indexelést alkalmaznak, vagyis a rekordhoz olyan információkat rendelnek hozzá az eredeti dokumentum tanulmányozása alapján, amelyeket nem kötött tárgyszójegyzékből, illetve osztályozási rendszerből vesznek.

a/ "Secondary text" mező. Rövid, kvantitatív, járulékos információkat tartalmaz, melyek az ellenőrzött információkereső nyelvvel nem foghatók meg.

Pl. a vizsgált beteganyag nagysága, életkora, túlélési ráta betegségeknel, terápiás eljárásoknál. Keresés: szabadszöveggel.

b/ "Drug Manufacturer's Name" és

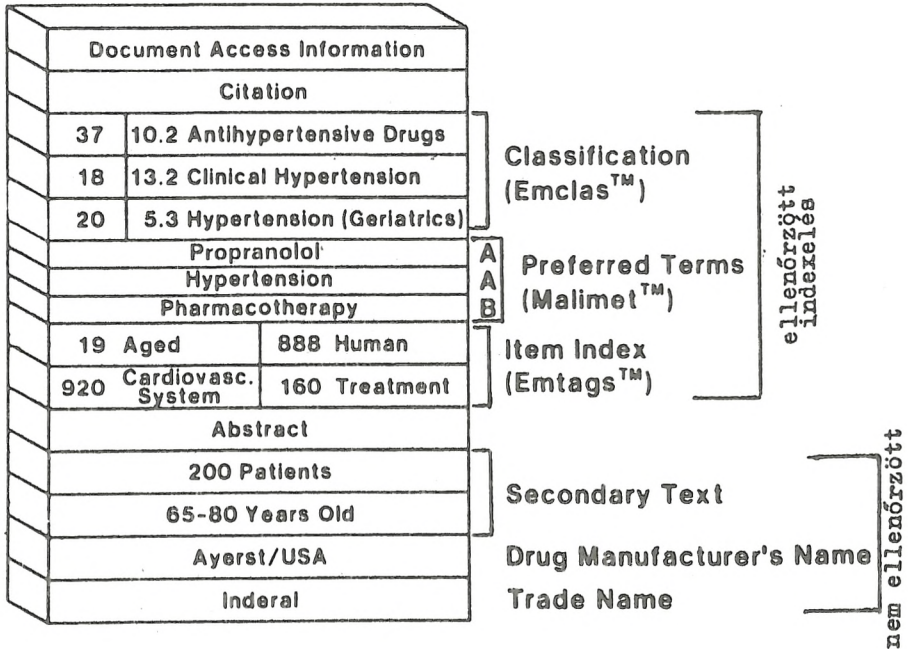
c/ "Trade Name". Ha egy gyógyszergyár neve, illetve egy gyógyszer gyári neve szerepel az eredeti közleményben, a két adatmezőben szabadszöveges technikával kereshető.

¹"ellenőrző címke", a német szakirodalomban: Kontrollzusatz.

Az EMBASE-rekord szerkezete

A rekord elvi felépítését az alábbi ábra szemlélteti:

EMBASE™ RECORD

A következőkben bemutatjuk a Data-Star EMBASE-rekordjaiban tárolt adatmezőket (paragraph) és azok kódját, valamint egy offline rekordmintát a saját anyagunkból:

KEY TO THE DATA-STAR/EXCERPTA MEDICA PARAGRAPHS

<u>Paragraph Label</u>	<u>Bibl</u>	<u>Content of paragraph</u>	<u>User function</u>
AB		Abstract	Search
AN		Accession number	Search/Limit
AU	X	Author(s)	Search
CC		EMCLAS codes and headings	Search
CD	X	Journal coden	Search
CP	X	Country of publication	Search
CT		Collective title	Search
DE		MALIMET descriptor terms	Search
II		EMTAG codes and headings	Search
IN	X	Author's affiliated institution	Search
LG		Language of original document	Search
LS		Language of summary	Search
MF		Name of manufacturer	Search
PA	X	Printed abstract number	Display
SO	X	Source	Search
TI	X	Title	Search
TN		Trade name	Search
TT	X	Original title	Search
UT		Secondary text	Search
YR		Year of publication	Search

Also available are :

MJ, MN	Major/minor emphasis for MALIMET descriptors	Search
--------	---	--------

DATASTAR EMED: 1979 - 8621
QUERY 0614
COPYRIGHT BY COPR. ESP B.V./EXCERPTA MEDICA, 1985.

28.05.86
PAGE 1

----- 1 -----

AN 84132135 8447.
PA 0230350100018.
TI In-plant considerations for off-site emergency response to reactor accidents.
AU Burke-R-P, Heising-C-D, Aldrich-D-C.
IN Department of Nuclear Engineering, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, MA 02139; USA.
SO HEALTH-PHYS, 1984, 46/4 (763-773).
CD HLTPA.
CP US.
YR 84.
LG EN.
CC 02304070000 NUCLEAR MEDICINE/RADIATION HYGIENE/Accidents;
01707160200 /SANITATION/Nuclear energy/Hazards;
04613060000 ENVIRONMENTAL HEALTH AND POLLUTION CONTROL/RADIATION /Treatment and control;
05213000000 TOXICOLOGY/RADIONUCLIDES;
03509090100 OCCUPATIONAL HEALTH AND INDUSTRIAL MEDICINE/PHYSICAL ENVIRONMENT/Nuclear industry/Protection of personnel and public.
DE nuclear-accident; ionizing-radiation.
II 0130 methods-significant;
0131 radioisotopes-and-autoradiography;
0777 non-human;
0165 prevention.
UT in-plant consideration for off-site emergency response.
AB This study develops in-plant decision criteria for immediate off-site emergency-response implementation during severe accidents at nuclear power reactors. Decision criteria are defined based on reactor-accident physical processes, in-plant accident monitoring information, and results of consequence calculations performed to determine the effectiveness of offsite protective measures vs the time of their implementation. A simple plant information management scheme is developed based on generic PWR considerations.

Végezetül hadd álljon itt nagyrészt szubjektív - mert főleg saját tapasztalatomon alapuló - összehasonlítás a világ két legjelentősebb számítógépes orvostudományi adatbázisára, az Excerpta Medicára és a Medlinere vonatkozóan. Utóbbiról korábban már részletesen írtam az Orvosi Könyvtáros hasábjain.

Mindkét adatbázis közel ugyanannyi folyóiratot dolgoz fel, közel ugyanannyi cikket visz be évente. A világ jelentős folyóiratait mindkét adatbázis feldolgozza, az átfedés nagy. A kisebb hányadot kitevő különbség abból adódik, hogy a Medline az Egyesült Államok minden orvosi folyóiratát feldolgozza, a számunkra talán kevésbé jelentős "vidékieket" is (az egyes államok orgánumaira gondolok itt). Az EM valamivel Európacentrikusabb.

Mindkét adatbázis nyomtatott kiadványokkal rendelkezik. A Medline esetében ez az Index Medicus, az Index to Dental Literature és az International Nursing Index. Az Excerpta Medica referálólap sorozata közismert.

Az Index Medicus és a másik két index együttesen az összes publikációt tartalmazza, melyek a számítógépes adatbázisban fellelhetők, de természetesen sokkal kevésbé mélyen feldolgozva (kevesebb deskriptor, check tag-ek nincsenek stb.).

Az EM referálólapjai a számítógépes adatbázis rekordjainak csak mintegy 60 %-át hozzák.

A Medline-rekordok kivonatai autoreferátumok; az EMBASE részére specialisták referálnak.

Az EM eleve nemzetközi vállalkozás; a Medline alapvetően nemzeti rendszer, amely azonban jelentőségénél fogva - másodlagosan - nemzetközivé fejlődött.

Az EMBASE-ban valamivel több az elméleti és a gyógyszerekkel, azok kipróbálásával foglalkozó közlemény.

A két rendszer információkereső nyelve között nemcsak tartalmi formai, hanem elvi különbség van. A MeSH (a Medline tezaurusza) és a hierarchikus-szisztematikus felépítménye (tree structures) ugyanazokat a deskriptorokat tartalmazza.

Az EMBASE esetében többféle, egymástól független tartalmi megközelítési móddal találkozunk: az EMCLAS követi a nyomtatott kiadványok

strukturáját, a MALIMET (a tezaurusz) ettől független fogalomrendszerrel, terminológiával rendelkezik.

A MeSH 15.000, a MALIMET 220.000 deskriptort tartalmaz. Utóbbi tehát több előre megfogalmazott koncepcióval, prekoordinációval rendelkezik.* A Medline inkább alapoz a fogalmak logikai kombinációjára ("egyenrangú" deskriptorok operátorokkal történő összekapcsolására, subheadingek hozzárendelésére). Az EM véleményem szerint lineárisabb, a Medline kombinatívabb rendszer.

Ezzel nem kívántam értékítéletet mondani. Nem az egyik vagy másik rendszer alsóbb- vagy felsőbbrendűségét sugallom. Mindkét adatbázisból végezhető eredményes irodalomkutatás, de a lehetőségek maximális kiaknázása csak az adatbázis előzetes mély tanulmányozása, "természetrajzának" megismerése és nem utolsósorban megfelelő gyakorlat után lehetséges. És ez nemcsak az Excerpta Medicára és a Medline-ra vonatkozik!

* (Mellesleg ez a nagy szám magyarázza, hogy a tezaurusz csak mikrofilmlapon férhető hozzá, kinyomtatva több tucat kötetet tenne ki!)

The 'EMBASE': The computerized data-base of Excerpta
Medica

Tamás BORSY

At the end of seventies the well known information enterprise Excerpta Medica merged with Elsevier Science Publishers, one of the biggest scientific publishers of the world. The editorial work is performed at Amsterdam but there are agencies all over the world, and also the professional work has been decentralized. The data-base for Excerpta Medica is the EMBASE and this is the basis for both on-line literature search and printed publications, respectively. The system provides with the same information material all computerized information centers i.e. vendors. This material is updated weekly in the center and at intervals, upon agreement, in the other centers. The data-base increases by 230-250.000 reports yearly. The sources are in 95 % original periodicals and in 5 % annuals and other publications. The reports are written by experts in the given fields, the papers written in less common languages are abstracted rather by specialists of the publishing country independently of the discipline.

At present, about 3500 journals are being processed centrally, and papers on environmental health and toxicology are being selected from additional 15-20.000 journals. The language of information-search of Excerpta Medica is EMCLAS, and its thesaurus is MALIMET. Latter contains at present 220.000 preferential descriptors and 255.000 synonyms. 40 % of the descriptors are chemical terms. MALIMET is accessible only by microfiche.

A figure shows the process of the edition of EMBASE, the structure of the language of information search, and the structure of the EMBASE record. Finally the author, relying on his own experiences, compares search in Medline data bases and Excerpta Medica.

EMBASE: Компьютеризированный информационный массив

Excerpta Medica

Т. Борши

В конце 70-ых лет общеизвестное информационное предприятие Excerpta Medica слилось с одним из наибольших научных издательств мира: Elsevier Science Publisher. Редакторские работы проводятся в Амстердаме, но имеют представительства во всем мире и частично децентрализована и деловую работу. Информационным массивом Excerpta Medica является EMBASE, служащий основанием как для онлайн ретроспективного поиска литературы, так и печатных изданий. Система снабжает все центры машинного доступа к массиву, т.е. вендоры одним и тем же информационным материалом и делает массив актуальным в каждую неделю, а периодически по соглашению с другими центрами. Ежегодно увеличивается фонд с 230-250.000 рекордами. Источником последних являются первичные журналы в 95%, ежегодники и другая специалитетная литература в 5%. Резюме пишутся специалистами данной специализированной отрасли, а сообщения на менее распространенных языках скорее специалистами данной страны вне зависимости от дисциплины.

В настоящее время приблизительно 3500 журналов разрабатываются центрально, а из дальнейших 15-20.000 журналов выбирают статьи на темы гигиены окружающей среды и токсикологии. Языком изыскания информации Excerpta Medica является EMCLAS, а тезаурусом - MALIMET. Последний сегодня содержит 220.000 преферируемых дескрипторов и 250.000 синонимов. Химические названия составляют 40% дескрипторов. МАЛИМЕТ доступен только на микрофишах.

Сообщение показывает на рисунке процесс составления EMBASE, структуру языка поиска информации, построение рекогда EMBASE. Наконец, на основании собственного опыта автор сопоставляет ретроспективные поиски в отношении информационных массивов Медлайна и Excerpta Medica.

A számítógépes orvostudományi szakirodalom-kutatás és a számítógépes
bibliográfiák feldolgozásának néhány metodikai kérdése

PADOS Róbert - NAGY Beatrix - BORSY Tamás

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
SOTE Gyermekfogászati és Fogszabályozási Klinika
Budapest

Igazgató: dr. Dénes József egyetemi tanár

A hetvenes években bekövetkezett információrobbanás után napjainkban már egyenesen "információs társadalomról" beszélnek (Hegedűs, 1986). A hetvenes évek végéig az új információk gyors és részletes feldolgozása fontos, de nem alapvető feltétele volt a tudományos kutatásoknak. Napjainkra - minden jel szerint - ez vált az egyik legfontosabbá. A műszaki kutatásban ehhez a megállapításhoz kétség sem férhet. Az orvostudományban dolgozó kutatóknak, ha nem akarnak behozhatatlanul lemaradni, szintén tudomásul kell ezt venni.

Az orvostudományban, hasonlóan más diszciplínákhoz többféle szakirodalom-kutatást támogató és segítő rendszer alakult ki. Ma már ezek nélkül elképzelhetetlen lenne a kutatómunka. A hagyományos rendszerekhez tartozik az Index Medicus, az Excerpta Medica, a Current Contents, az Index to Dental Literature stb. Ezek használata általában problémamentes, sokszor a kutatók maguk is elvégezhetik az új irodalom feldolgozását. A hatvanas évektől kezdve egymás után jelentek meg az újabb és újabb orvostudományi és egyéb számítógépes adatbázisok. A fejlődést mutatja, hogy míg 1976-ban 301 nyilvános számítógépes szakirodalmi adatbázist tartottak nyilván, 1979-ben 528-at, 1982-ben 737-et, 1985-ben pedig 2805-öt (Williams, 1985.). A számítógépes irodalomkutatás előnyei közzismertek: gyors, pontos, részletes és a felhasználót sok és fárasztó munkától kíméli meg. Nem mindenki számára ismert, hogy egyes, többsíkú, bonyolult logikai kapcsolatokat tartalmazó témák kielégítő feldolgozása csak számítógéppel végezhető el. Jelentős hátránya a számítógépes kutatásnak, hogy a felhasználó és a szakirodalom-kuta-

tást végző nem ugyanaz a személy, hiszen a számítógéppel való kommunikációhoz ismerni kell a gép parancsnyelvét és az eredményes munkához az adatbázisok szerkezetének és logikai felépítésének részletes ismerete szükséges, sok esetben több adatbázis is.

Jelen közleményünkben egy olyan számítógépes szakirodalom-kutatás részleteit kívánjuk ismertetni, ahol a felhasználók és a szakirodalom-kutatást végzők azonosak. Célul tűztük ki, hogy a táplálkozástan és fogászati felmérések eredményeit biometriaival módszerekkel analízáló közleményeket keressünk. Mivel e témában korábban hagyományos módszerekkel már végeztünk szakirodalom-kutatást, valamint elsősorban az új információkra volt szükségünk, így csak 1980-ig visszamenően végeztük el a szakirodalom kutatást. Az adatbázisok közül a MEDLINE-ra esett a választásunk, mivel ez az adatbázis az egyetlen, amelyik a sztomatológia egész területét feldolgozza. További előnye, hogy ez a legolcsóbb a biomedicinális adatbázisok közül.

A kutatási stratégia első lépése a témát kifejező fogalmak meghatározása és a MEDLINE tezaurusza szerinti forma kikeresése. (Jelen munkánkban nem ismertetjük részletesen a MEDLINE tezauruszának és polihierarchiájának rendszerét, mivel ennek terjedelme többszöröse lenne e közlemény terjedelmének, valamint Borsy (1985) munkájában ez hozzáférhető.) Az egyik adekvát fogalom "dental health surveys" (fogászati felmérések). A rendszer hierarchiájában a fenti címszó alatt szereplő specifikusabb fogalmak ugyancsak a témába tartoznak, így azokra is kiterjesztve vittük be a deskriptort. A következő tárgyszó "nutrition surveys" (táplálkozástan felmérések). Ezt ugyancsak kiterjesztve vittük be. További tárgyszavak "biometry" (biometria) és "statistics" (statisztika), az utóbbi kiterjesztve. Ezekre az eredmények feldolgozásához, statisztikai analíziséhez volt szükség. Ezek után lássuk a stratégiát, a kettőspont utáni szám a találatszám, azaz hány közleményt talált a gép.

1./ dental health surveys #: 1249

2./ nutrition surveys #: 651

3./ biometry: 787

4./ statistics #: 33678

5./ 1 and 2: 1

6./ 3 or 4: 33951

7./ 1 or 2: 1899

8./ 6 and 7: 128

9./ 5 or 8: 129

ad 1./ A specifikusabb fogalmakra is kiterjesztett deszkriptort a "#" (hashmark) kóddal jelezhetjük a számítógépnek.

ad 5./ Az "and" logikai operátor olyan citátumokat keres, amiben mindkét deszkriptor megtalálható. Jelen esetben összesen egy olyan közleményt talált, amelyik egyaránt foglalkozik táplálkozási és fogászati felmérésekkel.

ad 6./ Az "or" logikai operátor olyan citátumokat keres, amiben vagy egyik vagy másik vagy mindkét deszkriptor szerepel.

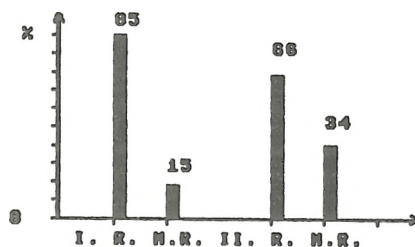
ad 8./ 128 olyan közleményt talált a számítógép, amely táplálkozási és/vagy fogászati felmérést és biometriai vagy statisztikai feldolgozást tartalmaz.

ad 9./ Az előző pont 128 találatához ez 5. pontot azaz táplálkozási és fogászati felmérést egyaránt tartalmazó közlemény citátumát kapcsoltuk.

A következő lépés az off-line, azaz a fenti stratégia alapján készített és részünkre postán elküldött bibliográfia feldolgozása volt. Először relevancia szerint vizsgáltuk meg a bibliográfiát. 19-et azaz 15 %-ot találtunk számunkra nem értékesnek, míg 110-et azaz 85 %-ot feldolgozásra érdemesnek (1. 1. ábra). A továbbiakban ezt a 110-et vizsgáltuk hozzáférhetőség szempontjából. Az adatokat a 2. ábrán mutatjuk. A folyóiratok nagyobb része, 73 %-a Budapesten hozzáférhető, 4,5% csak vidéki könyvtárakban található, a további 22,5%-ot csak külföldről lehet beszerezni.

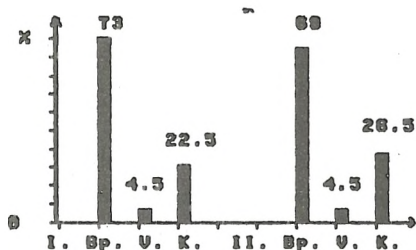
Táplálkozástan és fogászati vizsgálatainkat folytatva további irodalomkutatás vált szükségessé. Egyrészt bővíteni kívántuk adatgyűjtési, biometriai, tanácsadási metodikai ismereteinket. Másrészt kiterjesztettük vizsgálatainkat ikrekre. Harmadrészt a táplálkozás poszt-

1. Ábra. Relevancia adatok.

Rövidítések: I.: első bibliográfia,
II.: második bibliográfia, R.: re-
leváns, N.R.: nem releváns.

2. Ábra. Hozzáférhetőségi adatok.

Rövidítések: I.: első bibliográfia,
II.: második bibliográfia, Bp.: Buda-
pest, V.: vidék, K.: külföld.

reszorpciós, azaz az ionháztartáson és az endokrin rendszeren keresztüli hatását a fogászati betegségekre is tanulmányozni kívántuk. Tehát egy, sok logikai kapcsolatot és bonyolult összefüggéseket tartalmazó stratégiát kellett kidolgoznunk. A második, bővített irodalomkutatáshoz az előzőekben ismertetett tárgyszavakon kívül a következőket válogattuk ki: "data collection" (adat gyűjtés), "conseling" (tanácsadás), "multiple bired named groups" (kettes és többes ikrek), "child nutrition" (gyermek táplálás). Az ionháztartás leírásához három tárgyszót találtunk: "acid base equilibrium", "water electrolit imbalance", "water electrolit balance". A fogászati betegségekhez: "periodontal diseases", "periapical diseases", "dental caries", "dental pulp diseases". Az endokrin rendszer fiziológiai működését egy tárgyszóval megfogni nem lehet, így a megfelelő tárgyszóhoz a fiziológia altárgyszót kapcsoltuk: "endocrine glands with PH" (endokrin mirigyek élettana). A táplálkozáshoz még a következőkre volt szükségünk: "diet (étrend)", "nutrition"(táplálkozás), "child nutrition" (gyermek táplálkozás).

A stratégia következő lépése e tárgyszavak bevitele és megfelelő logikai kapcsolása. Az előzetesen kidolgozott tervet a számítógéppel terminálon keresztül folytatott közvetlen, párbeszédes üzemmódban a kapott találatszámnak megfelelően módosítottuk. A következőkben az eredeti stratégia mellett a szükséges változtatásokat és a stratégiai zsákutkákat is ismertetjük.

- 1./ dental health surveys #: 1330
- 2./ nutrition surveys #: 696
- 3./ biometry: 804
- 4./ statistics #: 36138
- 5./ data collection #: 6972
- 6./ counseling: 1713
- 7./ multiple birth named groups #: 1954
- 8./ nutrition: 3250
- 9./ diet #: 14227
- 10./ child nutrition: 563
- 11./ acid base equilibrium: 1479
- 12./ water electrolyte imbalance #: 5230
- 13./ water electrolyte balance: 2265

- 14./ endocrine glands with ph: 291
- 15./ periodontal diseases #: 5797
- 16./ periapical diseases #: 490
- 17./ dental caries: 3722
- 18./ dental pulp disease #: 752
- 19./ nutrition #: 18664
- 20./ 1 or 2: 2025
- 21./ 8 or 9 or 10: 16999
- 22./ 3 or 20: 2829
- 23./ 3 or 4: 36138
- 24./ 5 or 6 or 7: 10561
- 25./ 22 with mt: 136
- 26./ 21 or 24: 27334
- 27./ 1 and 26: 43
- 28./ 23 and 26: 1830
- 29./ 5 and 7: 14
- 30./ 2 or 19: 18899
- 31./ 11 or 12 or 13 or 14: 8968
- 32./ 15 or 16 or 17 or 18: 9998
- 33./ 32 with et: 1820
- 34./ 30 and 31 and 33: 0 (1)
- 35./ 30 and 31. 250
- 36./ 32 and 35: 0 (1)
- 37./ 31 and 33: 2
- 38./ 31 and 32: 5
- 39./ 31 mj: 4735
- 40./ 30 and 39: 75
- 41./ 3 and 26: 30
- 42./ 25 or 27 or 29: 193
- 43./ 38 or 40 or 41 or 42: 299

ad 1.-19./ A tárgyszavak bevitele.

ad 14./ A tárgyszavakhoz az un. altárgyszavakat rövidítve és "with" operátorral kapcsolva kell a gépbe írunk. A "ph" a physiology (élet-tan) rövidítése.

ad 20./ fogászati és/vagy táplálkozási felmérések.

- ad 21./ A különböző táplálkozástani fogalmak és/vagy összekapcsolása.
- ad 22./ Biometria és/vagy fogászati, táplálkozási felmérések.
- ad 23./ Biometria és/vagy statisztika.
- ad 24./ Adatgyűjtés és/vagy tanácsadás és/vagy ikrek. E látszólag teljesen különböző fogalmak összekapcsolásának okát a 26., 27. és 41. lépés világítja meg.
- ad 25./ A 22. lépésben kapott adatok közül a módszertani kérdésekkel foglalkozókat válogatja ki, az "mt" (metodika) altárgyszó alkalmazásával. Az itt kapott 136 találat számunkra releváns, így ezt megrendeltük (1. 42. és 43. lépést).
- ad 26./ A 21. és 24. lépésben kapott adatok és/vagy kapcsolat.
- ad 27./ Itt olyan közleményeket kaptunk, amiben fogászati felmérések mellett adatgyűjtés és/vagy tanácsadás és/vagy ikrek és/vagy étrend szerepel, ez a 43 közlemény releváns.
- ad 28./ A 26. lépésben kapottakhoz (1.ott) a biometriát és/vagy statisztikák kapcsoltuk. 1930-as találatszámot túl nagyra találtuk, feltehetően számunkra csak kevés releváns információt tartalmaz, így ezt nem rendeltük meg. Továbbiakban l. a 41. lépést.
- ad 29./ Az ikrek tárgyszót az adatgyűjtéssel kapcsoltuk. 14 az ikrekkel kapcsolatos adatgyűjtéssel összefüggő, számunkra releváns közleményt kaptunk.
- ad 30./ Ebben valamennyi táplálkozástani tárgyszó és/vagy kapcsolatát összegeztük.
- ad 31./ Az ion- és vízháztartás és endokrin rendszer tárgyszavait összegeztük.
- ad 32./ A fogak betegségeinek tárgyszavait összegeztük.
- ad 33./ Ide olyan közlemények kerültek, amelyek a fogak betegségeinek etiológiájával foglalkoznak, ez az "et" (etiológia) altárgyszó mellérendelésével érhető el.
- ad 34./ Itt olyan közleményeket szeretnénk volna kapni, amiben táplálkozástani kérdések mellett az ion- és vízháztartás és/vagy endokrin rendszer és a fogászati betegségek etiológiájával foglalkoznak. Tehát három fogalomkör "and" jellegű logikai kapcsolata. Sajnos ez zsákutcának bizonyult. Megjegyezzük, hogy háromszoros "and" kapcsolat esetén mindig nagyon kicsi vagy nulla a találatszám. A kérdést ezért más úton

próbáltuk megoldani, vállalva azt, hogy az információs zaj nagy mértékben megnő.

ad 35./ 250 táplálkozástannal és az ion- és vízháztartással, endokrin rendszerrel foglalkozó közleményt találtunk.

ad 36./ Az előzőt az etiológiai altárgyszóval nem szűkített fogászati betegségeket tartalmazó cikkekkel "and" logikával kapcsoltuk, találatot ennek ellenére nem kaptunk.

ad 37./ Miután a háromszoros "and" kapcsolattal találatához nem jutottunk, külön-külön kapcsoltuk a fogalmakat. Ion- és vízháztartással, endokrin rendszerrel és fogászati betegségek etiológiával kapcsolatos két közleményt találtunk.

ad 38./ Mivel az előző pontban csak két találatunk volt, ezért a fogászati betegségeket etiológiával nem szűkítve kapcsoltuk, így öt találatunk volt.

ad 39./ A 36. pont háromszoros "and" kapcsolatának másik felét, azaz ion- és vízháztartás, endokrin rendszer és táplálkozástan, már a 35. pontban összekapcsoltuk, de a 250-es találatszámot túl nagynak találtuk (kis irodalommal rendelkező téma esetén nagy találatszámnál az irreleváns közlemények aránya ugrásszerűen megnő), ezért a 31. pontban kapott közlemények közül azokat válogattuk ki, aminek a fő aspektusa az ion- és vízháztartás, endokrin rendszer. A fő aspektus kódja az "mj".

ad 40./ 75 olyan cikket kaptunk, amiben egyaránt megtalálható a táplálkozástan és a 29. pontban leírt szűkített téma. Összevetve a 35. pont 250-es találatszámával, ez már sokkal jobb hatásfokkal tartalmazhat releváns információt.

ad 41./ A 26. pontban összegyűjtött vegyes közleményekből a biometriával is foglalkozó közleményeket válogattuk ki. 30 releváns közleményt kaptunk.

ad 42. és 43./ Az előzőekben relevánsnak tartott közleményeket gyűjtöttük össze, és/vagy azaz "or" logikával. Ezzel kizártuk, hogy egy közlemény többször is szerepeljen a bibliográfiánkban.

A stratégia vázlatos áttekintése után nézzük a második bibliográfia feldolgozását. A 299 közleményből 196-ot, 66%-ot találtunk relevánsnak (1. 1. ábra).

A hozzáférhetőségi adatok az első bibliográfiához hasonlóak, 69% találtunk meg Budapesten, 4,5% volt a csak vidéken, míg 26,5% volt a csak külföldről beszerezhető folyóiratok aránya.

Az első bibliográfiai relevancia arányait (85% releváns) kiváló-nak ítéljük. Ilyen minimális információs zajra mindig számítanunk kell, ha két fogalmat kapcsoltunk össze "and" logikával. A számítógép a két fogalom kölcsönhatásairól nem ad információt, csak azt biztosítja, hogy a kérdéses közlemény mindkét fogalmat tárgyalja. Rosszabb a második bibliográfia relevancia aránya (66% releváns). Ennek okait abban kereshetjük, hogy jónéhány fogalmat kapcsoltunk össze "and" logikával, valamint, hogy az egyik témában, ahol három fogalmat kívántunk "and" logikával összekapcsolni, nem volt találatunk, így a sok információs zajjal járó utat választottuk, azaz két-két "and" kapcsolatra bontottuk és ezeket "or" logikával kapcsoltuk össze. Ezek fényében, ezt a 66%-ot nagyon jónak ítéljük.

A hozzáférhetőségi adatok hasonlóak a két bibliográfiánál, a közlemények háromnegyed része Magyarországon megtalálható, alacsony a csak vidéki könyvtárakban meglévő folyóiratok száma. Ezek az adatok jobbakk, mintha a MEDLINE által feldolgozott és a hazánkba járó folyóiratokat hasonlítjuk össze, csak 53% található meg nálunk. Ennek okát abban látjuk, hogy elsősorban az európai és észak-amerikai emberek táplálkozási szokásait kerestük, valamint, a nemzetközileg elismert folyóiratok adatait tartottuk feldolgozásra érdemesnek. Ezen szempontokat figyelembe vevő relevancia vizsgálat után valószínűleg más témában is hasonló adatokhoz jutnánk.

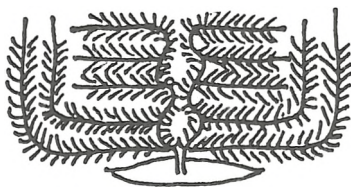
Összegezve az eddigieket, megállapíthatjuk, hogy a számítógépes szakirodalom-kutatással sok logikai kapcsolatot, és bonyolult összefüggéseket tartalmazó bibliográfiákat is jó hatásfokkal állíthatunk elő.

Köszönetnyilvánítás

A szerzők köszönetüket fejezik ki a SOTE Társadalomorvostani és Orvostörténeti Intézetének, hogy az irodalomkutatás költségeit átvállalták.

IRODALOM

- Borsy T.: Orvostudományi és gyógyszerészeti adatbázisok online keresése. In: Az online szakirodalmi információkeresés kézikönyve. (szerk.: Novák T. és Roboz P.) OMIKK, Budapest, 1985
- Hegedűs P.: Az információs gazdaság felé. TMT 33:68-75. 1986.
- Williams, ME (ed): Computer-Readable Databases A Directory and Data Sourcebook, Elsevier, Amsterdam, 1985.

Some methodical aspects of computerized medical
literature search and of computer processed
bibliographies

Róbert PADOS - Beatrix NAGY - Tamás BORSY

Reports containing nutrition and dental investigations have been analyzed by biometrical methods. Because literature search has been performed previously by traditional methods and only recent reports were requested, retrieval in Medline data-base was set to 1980. Medline is the only data-base that covers the entire field of stomatology and, in addition, is the cheapest among the biomedical data bases. The first step of search strategy was the determination of the terms designating the topic. Latter number of hits are presented in detail.

The next step was the analysis of the off-line bibliography obtained from Bern. First the relevance was studied. 85 % of the publications were relevant (fig.1.). Thereafter the 110 reports representing the 85 % were analyzed according to their availability in Hungary. 73 % were accessible in Budapest, 4.5 % in the country and 22.5 % only abroad.

Analysis was then extended to twins and to papers dealing with pre- and postresorption effects of foods on dental diseases, as well as their biometrical and methodical data. For the second extended literature search new key-words were sought and were introduced with appropriate logical linkage. The necessary changes and dead-locks in the strategy are discussed.

The second bibliography contained 66 % relevant data and the availability was similar to that of the first bibliography: 69 % was accessible in Budapest, 4,5 % in the country and 26,5 % only abroad.

The relevance of the first bibliography was qualified as outstanding. Such a minimal information noise has to be reckoned with when two notions are coupled with "and". The lower relevance of the second bibliography was thought to be consequence of the 3 terms having been coupled with "and". As no hits were obtained - search was continued with two pairs of "and" coupled with "or".

Data of availability were better as when comparing Medline and the ratio of journals available in Hungary, amounting only 53 % in 1986.

Некоторые методические вопросы компьютеризированного поиска
медицинской спецлитературы и разработки компьютерных
библиографий

Р. Падош, В. Надь, Т. Борши

Проводился поиск сообщений, анализирующих биометрическими методами статистики по диететике и одонтологии. Поскольку в прошлом уже проводили ретроспективный поиск обыкновенным методом на данную тему, прежде всего нуждались в новых статьях. Только до 1980 года проводили ретроспективный поиск в информационном массиве Медлай, так как данный массив является единственным, который охватывает область стоматологии в целом, кроме того является наиболее дешевым среди биомедицинских информационных массивов. Первым этапом стратегии исследований было определение понятий, выражающих тему; последние и баллы угадки подробно излагаются.

Следующим этапом был анализ оффлайн /отправленной из Берна/ библиографии. Сначала изучали релевантность. Было выявлено, что сообщения, ценные для них, составляют 85% /рис.1./. Затем анализировали 110 сообщений, составляющих 85%, с такой точки зрения, в какой степени доступны они в Венгрии. В 73% были доступными в Будапеште, в 4,5% - в провинции и в 22,5% только за рубежом.

После этого распространили исследование на близнецов, кроме того желали получить статьи, посвященные при- и постре-сорпционному действию питания на болезни зубов, но нуждались также в биометрических, методических данных. Для второго, более широкого ретроспективного поиска литературы подыскивали новые предметные слова и соответствующими логическими соединениями вводили и последние. В сообщении излагают необходимые изменения и стратегические тупики.

Вторая библиография в 55% содержала релевантные данные и доступность была подобной первой библиографии:

в 69% находились в Будапеште, в 4,5% в провинциальных библиотеках и в 26,5% только за рубежом.

Релевантность первой библиографии оценивают как отличную, так как всегда следует считаться с минимальным информационным шумом, если два понятия соединяются по логике " and " /и/. В отношении более низкой релевантности второй библиографии предполагают, что это объясняется частично тем, что 3 понятия соединялись по логике " and", так как не было попаданий, играли с 2-2 соединениями типа " and" и связывали их по логике " or" /или/.

Данные о доступности лучшие, чем при сопоставлении процентов журналов, находящихся в Венгрии и Медлайна, что составляет только 53% в 1986 году.

Nemzetközi együttműködési formák a szakirodalmi
tájékoztatásban

KOVÁCS Katalin

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
Budapest

Századunkban a tudományos-technikai forradalom felszínre hozta, felerősítette a tudományok fejlődése és a tudományos tájékoztatás között meglévő ellentmondásokat.

A tudományok fejlődését a felgyorsult szakosodás és integrálódás jellemzi. Egyre újabb és újabb diszciplínák jönnek létre, válnak ki a korábbi tudományterületekből, miközben a határterületeken új tudományágak születnek.

Tudományometriai számítások szerint a publikációk száma 10-15 évenként megkétszereződik az eredeti mennyiséghez képest, s ez azt jelenti, hogy átlagosan egy-másfél évtized alatt ugyanannyi tudományos közlemény jelenik meg, mint amennyit valaha is írtak.^{/1/}

A dokumentumok mennyiségi növekedése olyan ütemű, hogy egyetlen, még a legnagyobb könyvtár sem képes valamennyit teljességre törekvően beszerezni. A mennyiségi növekedés mellett a dokumentumok tipológiai differenciálódása is felgyorsult. Számos speciális dokumentumtípus jött létre (pld. kutatási jelentések, szabadalmak), melyeknél sok esetben a beszerezhetőség is problémát jelent.

Az új diszciplínák és az interdiszciplináris tudományágak létrejötte a dokumentumokban lévő információk differenciálódásával is együtt jár. Fokozottan érvényesül egyrészt a Bradford-féle szóródási törvény, másrészt egy-egy dokumentum több szakterület számára nyújthat fontos információt.

A tájékoztatás másik elemében, a felhasználói oldalon is folyamatos mennyiségi és minőségi változások mennek végbe. A tudományos kutatók száma oly mértékben növekszik, hogy a világon valaha is élt tudósok 80-90 %-a napjainkban is él.^{/2/}

A kutatók és gyakorlati szakemberek egyre inkább egy-egy specifikus téma szakértői, s a tájékoztatásban mindez az individuális igények megjelenését jelenti. A vezetők és döntéshozók igénye ugyanakkor az integrált tájékoztatást kívánja meg.

A tudományok fejlődése következtében a dokumentumbázis és a felhasználók körében tapasztalható változások tovább növelik a tájékoztatási rendszerek feladatait, és fokozzák felelősségüket. Az alapproblémát az jelenti, hogy egyrészt a teljes információmennyiségről kell számot adni, másrészt meg kell valósítani a felhasználói kategóriák és az egyéni igények szerinti szelekciót is. A szakirodalmi tájékoztatási rendszereknek mindkét feladatot teljesíteniük kell, azaz a lehetőségek szerinti maximális szelekciót az információk optimális teljessége alapján kell elvégezniük.

Az információk mennyiségi növekedésével párhuzamosan mindig jelentkeztek olyan ellensúlyozó törekvések, amelyek a szakirodalom koncentrálódására, feldolgozására és ezzel együtt a visszakeresés és szétsugárzás szelektivitásának növelésére irányultak. Már a múlt században megkezdődött a könyvtárak szakosodása és fokozatosan megjelentek az egyes szakterületek másodlagos forrásai, a referáló- és indexelő kiadványok. A szakkönyvtárak kialakulása után a XX. században létrejöttek a különböző ágazatok, tudományterületek dokumentációs és információs bázisai.

A tájékoztatás eszközei és intézményei azonban a hagyományos módon már nem tudtak lépést tartani a tudományos életben bekövetkezett fejlődéssel, a megváltozott igényekkel.

A tudományos-technikai forradalom, amely az információs "válsághelyzet" kialakulásához vezetett, ugyanakkor létrehozta a leküzdésére eredményesen felhasználható eszközt, az elektronikus számítógépet.

A számítástechnika könyvtári alkalmazása indexek, különböző jegyzékek előállításával kezdődött. Az információs intézmények által előállított bibliográfiák, referáló lapok automatizált előállításával melléktermékként géppel olvasható adathordozók jöttek létre, melyeket online keresés céljaira is fel lehetett használni. A létrejött adatbázisok, adatbankok alapján az online technika segítségével lehetővé vált, hogy minden korábbinál gyorsabban, gyakorlatilag azonnal juthasson el az információ a felhasználókhoz. Időközben a számítógép megje-

lent a könyvtári élet szinte valamennyi területén. Alkalmazzák retrospektív irodalomkutatás, számítógépes témafigyelés, dokumentációs feldolgozás, indexelés, állománygyarapítás, katalogizálás, könyvtárközi kölcsönzés és referenz szolgálat céljaira egyaránt. A korszerű technika alkalmazásával valamennyi munkafolyamatot egy rendszerben lehet elvégezni, az integrált könyvtári rendszer keretében. További lehetőségeket ígérnek a legújabb technikák: a teletext, a videotext, az optikai karakterfelismerés tökéletesítése, a távfacsimile, az optikai lemezek felhasználása.

A számítástechnika alkalmazása lehetőséget nyújt a hatalmas információtömeg tárolására, kezelésére, s a visszakeresés szempontjainak szinte korlátlan kiterjesztésére. A számítógépes rendszerek és az adatátviteli technika felhasználásával az információs rendszerek összekapcsolhatók, s ezáltal gyorsaságuk és hatékonyságuk a sokszorosára növelhető.

A társadalmi igények és a technika változásával összhangban, a szakirodalmi tájékoztatás bázisintézményeinek, a tudományos- és szakkönyvtáraknak az alapvető szolgáltatásai kibővültek. A tájékoztatás és a dokumentumok rendelkezésre bocsátása mellett felerősödött közvetítői szerepük is. A könyvtárak már nem csupán a könyvtári rendszer szolgáltatásait közvetítik, hanem a tágabb értelemben vett információs rendszerekét is. Tevékenységüknek szervesen be kell épülniük az oktatás, a közművelődés, a tudományos élet rendszerébe. A korszerű könyvtár napjainkban már "eszközközpont"-ot jelent. A korábbi, szinte kizárólagos könyvtári állomány (könyv, folyóirat) mellett egyre nagyobb szerepet kapnak az ún. nem hagyományos, illetve nem hagyományos rögzítésű dokumentumok; a kutatási jelentések, mikropublikációk, mágnesszalagok stb. A felhasználók érdeke azt kívánja, hogy mindazok az információk együtt legyenek megtalálhatók, amelyek a számukra fontos témával foglalkoznak - függetlenül attól, hogy milyen hordozón, milyen formában jelennek meg.

A tudományos-technikai forradalom által előidézett változások mellett az együttműködési törekvések előtérbe kerülését gazdasági okok is motiválják. A pénzeszközök sehol, még a leggazdagabb országokban sem elégségesek a megnövekedett feladatok végrehajtására. A számítástechnika által felkínált lehetőségek is igen költségesek. Napjainkban

már egyetlen nemzet, egyetlen tájékoztatási rendszer sem támaszkodhat kizárólag saját erőforrásaira. A megoldást az egyes országokon belüli információs rendszerek, intézmények együttműködése és a nemzetközi kooperációban rejlő kölcsönös előnyök kihasználása jelenti.

Az együttműködés gondolata nem mai keletű a könyvtárügyben sem, de világméretű kooperációra csak századunkban nyílt lehetőség.

A bibliográfiai számbavétel területén az egyik legjelentősebb vállalkozás a múlt század végén született. 1895-ben Henri La Fontaine és Paul Otlet vezetésével létrehozták a Nemzetközi Bibliográfiai Intőzetet (a mai Nemzetközi Dokumentációs Szövetség, a FID elődjét), ezzel a céllal, hogy a világ addig kiadott dokumentumait központilag regisztrálják. A hatalmas szervezőmunka és a nemzetközi összefogással épített katalógus több millió összegyűjtött tétele ellenére a világ-bibliográfia a hagyományos úton már nem jöhetett létre. Az egyes országok eltérő feldolgozási módszere is sok nehézséget jelentett. A bibliográfiai vállalkozás nagy eredménye, hogy kifejlesztették az egyenesen alkalmazható könyvtári osztályozási rendszert, az Egyetemes Tizedes Osztályozást, amely az egész világon elterjedt.

A gyűjtőköri kooperáció területén az első igazán jelentős vállalkozásnak az 1947-ben indult amerikai Farmington-terv tekinthető. A Farmington-terv célkitűzése egy országos szintű együttműködés kialakítása volt a kurrens külföldi könyvek kiválasztására és beszerzésére. A programot az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusi Könyvtára, a Library of Congress indította el és fogta össze. Tervbe vették, hogy a világon megjelenő valamennyi tudományos értékű könyv kerüljön be az országba. A résztvevő könyvtárak a különböző országok szakterületekre bontott irodalmának megosztott gyűjtésére vállalkoztak. A programot több oldalról érték bírálatok, mégis jelentős eredményt hozott. Vizsgálatok alapján megállapították, hogy az értékesnek és fontosnak minősített könyvek több mint 12%-át a gyűjtőköri kooperáció keretében szerezték be, s hogy az együttműködés nélkül ezek a művek nem kerültek volna az országba.^{13/}

A Farmington-tervet a hatvanas években a Library of Congress újabb beszerzési és katalogizálási programja, a NPAC-program (National

Program for Acquisitions and Cataloging) váltotta fel. Az NPAC célkitűzése elődjéhez hasonló, azaz a világ tudományos dokumentumterméséből egy könyvtári bázis kialakítása és a beszerzett művekről gyors és folyamatos tájékoztatás biztosítása. A program megvalósításáért a Kongresszusi Könyvtár a felelős, s a vállalkozás anyagi alapját az amerikai kormány jelentős támogatása biztosítja. A Library of Congress felismerte, hogy a dokumentumok kiválogatását és a bibliográfiai leírások elkészítését a kiadványokat megjelentető országok tudják a legmegbízhatóbban és a leggazdaságosabban elvégezni. A nemzetközi munkamegosztásra épülő feldolgozásról kapta az NPAC másik nevét, a megosztott katalógizálás (shared cataloging) elnevezést. A program keretében éves szerződést kötnek azokkal a nemzeti könyvtárakkal, illetve nemzeti bibliográfiai központokkal, amelyeket nemzeti bibliográfiáik alapján alkalmasnak ítélnek az együttműködésre. A szerződő országok a megadott szempontok alapján válogatják ki a dokumentumokat, és a bibliográfiai leírásokkal együtt juttatják el a Kongresszusi Könyvtárnak.

Az Országos Széchényi Könyvtár 1976 óta vesz részt az NPAC-programban.

A skandináv államokban az ötvenes években kezdődött el a Scandia-terv kidolgozása a résztvevő országok könyvtári állományának gazdagabbá és differenciáltabbá tétele érdekében. Az információs és könyvtári együttműködést a skandináv államok tudományos tájékoztatási és dokumentációs szervezetének, a NORDINFO-nak az irányítása alatt végzik. A terv önkéntes együttműködésre épül, s fő célkitűzése a résztvevő könyvtárak összehangolt állománygyarapítása a nem skandináv irodalom beszerzése terén. Az intézmények elsősorban a kevésbé ismert és használt művek beszerzésére vállalkoztak. Az együttműködő könyvtárak gyűjtőkörüknek megfelelően szerzik be az egyes nyelvterületek, földrajzi egységek teljes irodalmát, vagy a megfelelő szakterület dokumentumait.

A Scandia-terv jelentősége, hogy a több ország közötti gyűjtőköri együttműködés első megvalósult formája.

Hivatkozások:

1./ Price, Derek de Solla: Kis tudomány - nagy tudomány.

Bp. 1979, Akad.K. 24-25. p.

2./ u.o. 19. p.

3./ A gyűjtőkori együttműködés kérdései. 2.

A külföldi helyzet. Összeáll.: Kondor Imréné.

Bp. 1972, NPI. 22. p.

xx

K o n f e r e n c i á k - É r t e k e z l e t e k

xx

Az orvosi bibliográfia Magyarországon

Az 1985. április 15-17-én megrendezett szimpóziumon
Prágában elhangzott előadás

dr. SZILÁGYI Vilmosné

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
Budapest

A magyar orvostudományi szakirodalom bibliográfiai regisztrálása - az orvosi bibliográfiák kiadásának nyugat-európai kezdeteihez képest viszonylag későn, a 18. században kezdődött meg.

Az első bibliográfiák - a bibliográfia fejlődésének kezdeti szakaszára jellemzően - az un. személyi szempontot érvényesítették, azaz vagy bibliográfiák vagy szerzői alfabetikus elrendezésűek voltak.

A többnyire egyes, kiemelkedő tudományos érdeklődésű orvosok által összeállított bibliográfiák nem mindig feleltek meg ugyan a bibliográfiai regisztrálás követelményeinek, mégis pótolhatatlan értékűek, a retrospektív bibliográfiák alapján ugyanis meglehetősen teljességgel rekonstruálható a magyar orvosi szakirodalom 1472-től (tehát az ősnymtatványokat is felölelően) 1950-ig.

A magyar nemzeti bibliográfia történetében különlegesen jelentős helyet foglal el SZINNYEI József aki - egyebek között - összeállította a magyar tudományos folyóiratok teljes repertóriumát, amelyben megtalálható az orvostudományi folyóiratok analitikus szintű feldolgozása is, megbízhatóbban és teljesebben, mint az orvosi szakbibliográfiákban.

Az orvostudományi szakirodalom szisztematikus és teljességre törekvő feldolgozása 1950 után kezdődött meg.

Az OIK elődje, az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ elvégezte az 1944-1960 közötti időszak retrospektív feltárását, s 33 kötetben dolgozta fel az orvostudomány egy-egy szakágazatának anyagát.

A kurrens orvosi bibliográfia 1957 óta jelenik meg rendszeresen Magyar Orvosi Bibliográfia címen.

A Magyar Orvosi Bibliográfia a magyar nemzeti bibliográfiai rendszer része. Ez egyrészt azt jelenti, hogy nemzeti bibliográfiai funkciókat tölt be, azaz köteles regisztrálni a Magyarországon megjelenő orvosi dokumentumanyagot (ezt nevezzük nemzeti dokumentumanyagnak), másrészt törekednie kell az un. hungarika-anyag feldolgozására. A hungarika-anyag csak korlátozottan elérhető, hiszen a dokumentumok külföldön jelennek meg vagy egyéb tekintetben magyar vonatkozásúak.

Az általános nemzeti bibliográfia - tekintettel a MOB nemzeti bibliográfiai funkcióira - az utóbbi években az orvosi folyóiratokat analitikusan már nem dolgozza fel.

A magyar orvosi bibliográfia 4 részből áll:

1. Magyar Orvosi Bibliográfia

Megjelenik évente ötször, szakágazatok szerinti hierarchikus elrendezések, szerzői mutatóval és tárgymutatóval.

2. Éves kumulált index (tárgy- és szerzői névmutató)

3. Magyar Orvosi Bibliográfia Supplemmenta

Feldolgozza a Magyarországon rendezett magyar és nemzetközi kongresszusok, szimpóziumok anyagát.

Rendezettsége a Medinform Rubrikátora szerint; tárgy- és névmutatóval.

4. Hungarian Medical Bibliography

A magyar orvosi irodalom válogatott és angol nyelven referált bibliográfiája. Célja a magyar orvosi irodalom külföldön való megismertetése.

Rendezettség angol nyelvű kulcsszavak alfabetikus rendjében, szerzői névmutatóval.

Megjelenik évente kétszer.

A Magyar Orvosi Bibliográfia előállítására ez idő szerint részben automatizált. 1983 óta adjuk ki a Hungarian Medical Bibliography-t, 1985 óta a MOB Szupplementumot automatizált úton.

Mindkét kiadványt a MEDIK adatbázisba bevitt magyar mágnesszalagok alapján állítjuk elő, de a MEDIK-ben elfogadottakon kívül - e kiadványok követelményeinek megfelelően - egyéb adatelemeket is beviszünk a magyar adatbázisba. Ilyenek pl. az angol kulcsszavak (a Hungarian Medical Bibliography céljaira) vagy a magyar szabad kulcsszavak (Magyar Orvosi Bibliográfia Szupplementuma céljaira) stb. Utóbbiakkal részben pótoljuk a Medinform tezaurusz hiányzó deskriptorait, továbbá gyógyszerneveket, szindrómákat, intézményneveket stb. adunk meg. A MEDIK-ben meg nem engedett adatelemek természetesen nem kerülnek be az adatbázisba, ezt úgy oldjuk meg, hogy minden egyes mágnesszalagból két példányt állítunk elő, közülük az egyikre felvisszük a kizárólag nemzeti célokat szolgáló adatelemeket, a másikat elküldjük a MEDIK Bázisszervnek.

A Magyar Orvosi Bibliográfia többi részét ma még hagyományosan készítjük el, bár ezek automatizálásának semmilyen akadálya sincs matematikai vagy műszaki ellátottság tekintetében.

A teljes automatizálásra való áttérésnek feltétele egyrészt a Medinform információkereső nyelvének a tökéletesedése, ugyanis a jelenlegi nyelvi apparátussal nem lehetséges a kellő mélységű és árnyaltságú tartalmi feltárás, ki kell küszöbölnünk továbbá a Medinform Rubrikátor és Tezaurusz nemzeti variánsának hibáit is. A teljes automatizálásnak előfeltétele továbbá az intézet belső struktúrájának módosítása is.

A MEDIK adatbázis számára történő feldolgozás és a magyar orvosi bibliográfia automatizálása között igen szoros a kapcsolat, minthogy a Medinform-ban való együttműködésünk nélkül még sokáig nem került volna sor a magyar orvosi irodalom automatizált feldolgozására. Ennek oka az, hogy a nemzeti orvosi irodalom viszonylag kis volumene, továbbá az automatizálás meglehetősen nagy műszaki, anyagi és káderigénye miatt az automatizálásra való áttérés nem lett volna rentábilis.

Az automatizált kiadványelőállításnak nyilvánvaló előnyei már ma is látszanak a munkaszervezés terén, megvalósul ui. az egyszeri feldolgozás - többszörös felhasználás elve, az átfutási idő lényegesen

csökken, a fényszedőn előállított kiadványok sokkal jobb tipográfiai minőségűek stb.

Amennyiben a fent említett feltételek megteremtődnek, a magyar orvosi bibliográfia egészének automatizált előállítása 1988-1989-ben megvalósul.

[illegible]

K ö z l e m é n y e k - H í r e k

XX

1986. április 29-én az Egészségügyi Minisztériumban dr Lukáts Jenő főosztályvezető helyettes megbeszélést tartott az orvostudományi egyetemek könyvtárainak számítógépesítéséről. Jelen volt a Művelődési Minisztérium képviselőjében Cholnoky Győző, a Könyvtárügyi Osztály munkatársa, az egyetemek rektorhelyettesei, könyvtárigazgatói és az OIK mb igazgatója. Szó volt a számítógépesítés hálózati helyzetéről, a tervekről, a bevezetés költségeiről. A helyzetről részletesen az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók 13. pécsi tájértekezletének előadói számoltak be. Az előadásokat teljes terjedelmükben Az Orvosi Könyvtáros 1987. 27. 1. számában fogjuk közölni.

xxx

1986. június 16-án fejeződött be az OIK által szervezett bibliográfiai leírási tanfolyam 40 résztvevővel.

✕✕✕

1986. június 16-18 között az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, a Magyar Tudományos Akadémia Számítástechnikai Tudományos Kutatóintézete az UNESCO-val együttműködve szemináriumot szervezett Budapesten. A szeminárium programján az információpolitika magyarországi alakulásán kívül a műszaki, mezőgazdasági és orvosi ágazatok információpolitikája szerepelt, különös tekintettel a számítógépesítésre.

✕✕✕

1986. augusztus 8-15 között tartották meg Londonban a modern könyvtár-gépesítéssel foglalkozó, "Library Automation Update" elnevezésű konfe-renciát, amelynek keretében bemutatták Anglia könyvtárgépesítésének helyzetét. A programban ezen kívül a következő témák szerepeltek: az állománybeszerzés, a katalogizálást, az állomány rendelkezésre bocsá-tásának (körözés, kölcsönzés stb.) számítógépesítése. Központosított könyvtári számítógépes rendszerek, mikrohálózatok.

xxx

Az OCLC (Ohio College Library Center) számítógépes információs hálóz-a-tához most már Európában is hozzá lehet férni. Az európai OCLC iroda Birminghamban működik, szolgáltatásait Anglia közvetíti az európai kontinensre is. (A rendszer ismertetését lásd: Az Orvosi Könyvtáros, 1985, 25, 3. 288-306. Ismertette: Zimányi Katalin).

Ára: 60.- Ft

